

A T T S

K R I V

A M E D

A R B E

T E T

Antologin *Att skriva med arbetet* är sammanställd av deltagare på kursen Folkfronternas estetik på Författarskolan Biskops Arnö och är resultatet av ett grupparbete kring följande uppgift: Samla texter till en antologi med titeln *Att skriva med arbetet*. Tänk på gruppen som en redaktionell enhet. Leta i bokhyllan, på internet, i minnet. Föreslå för gruppen, diskutera. Enas om en eller några – inte alltför långa – texter. Förbered något att säga om den/dem. Hur skulle ni vilja introducera urvalet inom ramen för denna antologi? Gör på ert sätt.

Innehåll

- 1 Den skrivande myran
Red. Azadé Azad, Olivia Hasle Petersen, Shosha Raymond, Amer Sarsour
- 2 Att skriva / att städa
Red. Anja Bergdahl, Asta Broe Borch, Senja Lejlic, Jenny Nguyen
- 3 At skrive som et arbejde
Red. Clara Marie Bro Ludvigsen, Sanaz Homand, Johanne Møller, Rojin Pertow
- 4 Disciplin
Red. Marie Dolmer Rasmussen, Mathias Horn Radsed, Matilda Lilja, Elina Löfgren
- 5 Öppna munnen som en fågelunge
Red. Axel Aaro, Astera Ebraheim, Lotta Ilona Häyrynen, Martin Kalin, Felix Lundin
- 6 Är du stor nu?
Red. Greta Hammare, Mira Magntorn, Yolanda Ramirez, Simal Yesil Kandemir

Antologin *Att skriva med arbetet* är den fjärde publikationen i den oberoende forskningsgruppen Agenturs skriftserie Folkfronternas estetik ¶

Antologi: Den skrivande myran

Redigeret av Azade Azad, Amer Sarsour, Olivia Hasle Petersen og Shosha Raymond

Der er en væsentlig distinktion mellem arbejderlitteratur og litteratur om at arbejde, og vores fokus ligger på sidstnævnte. Noget af det der går på tværs af den litteratur vi har udvalgt til antologien er nemlig, at den ikke nødvendigvis er endast optaget af spørgsmål omkring klasse, men nærmere omkring arbejdet som tematisk omdrejningspunkt. Den udvalgte litteratur er kendetegnet ved at forfatteren bruger sig selv - heraf indefra perspektivet - og at teksten er interesseret i at undersøge fortællerens relation til det givne arbejde - uafhængigt af hvad dette består i. Antologien består af udvalgte nordiske tekster fra samtiden, der alle har dette tilfælles. Teksternes hovedpersoner arbejder med alt fra fabriksarbejde, dyreindustriarbejde til moderskabet mm.

I udvælgelsesprocessen har vi som redaktion ikke forholdt os til, hvilket slags yrke, der bliver arbejdet indenfor. Så længe den arbejdende betragter sig selv som arbejdende, interesserer vi os ikke for, på hvilket plan eller af hvilken vigtighed, yrket bidrager til samfundet. På denne måde er alle yrken i udvalget ligestillede. Udvalget illustrerer en interesse for, hvordan den arbejdende i teksterne er bevidst om og tager del i den proces, der foregår

Dessa texter är inte bara konkreta skildringar av arbete, utan också berättelser som ifrågasätter vad arbete är, varför vi utför det, och vilka konsekvenser och vilken betydelse det innebär för individen och samhället att en människa tillbringar största delen av sin vakna tid med att arbeta, oftast i någon annans regi snarare än den egna.

Men mitt i arbetets monotoni, kropparnas smärta och alienationen, finns också skrivandet som hopp. Orden som träder fram och ger berättaren äganderätten till sin egen berättelse. Skrivandet blir ett sätt att hålla tanken vid liv, att fortsätta existera som människa snarare än arbetare, i förhoppning om att inte förstummas och förtvinas. I denna process kan utsattheten också ta form av motståndskraft, en självreflekterande impuls att vilja vara en del i ett större sammanhang.

De udvalgte tekster er fra følgende værker:

Fabriksliv – Eric Pettersson

Vor tids helt – Jacob Skyggebjerg

Acceleration – Emil Boss

Mit arbejde – Olga Ravn

Kallskänken – Jenny Wrangborg

Fabriksliv - Eric Pettersson

Borra, fräsa, kapa, skruva, böja, skrapa, hamra, blåsa, packa. Repetera. Tänk inte på det. Borra, fräsa, kapa. Automatiska rörelser, mönster, kroppen lär sig. Skruva, böja, skrapa. Tänk inte på det. Repetera. Hamra, blåsa, packa. (sida 13)

Det får inte upphöra, borra, fräsa, kapa, inga stillestånd, inga icke-göranden, det är processens pågående, alla skruva, böja, skrapa, som är allt, hela processen, utan dem finns inga blåsa, packa, börja om. Det går inte att känna till allt, utan att falla ur, det går inte att känna till processen, när man är i processen. Den kräver det, borra, fräsa, kapa, beståndsdelar och moment, organiserad i sin helhet, som process, inte av de som skruva, böja, skrapa, hamra, blåsa, packa. Den kräver det, tänk inte på det. (sida 14)

När det är som bäst är det tråkigt. Det är dagarna när man har ett monotont jobb som tar timmar, ibland dagar. Då när man slipper komplikationer, minibossarnas irrande, allt det som stressar. Det är fabrikslivets två lägen, stress eller långtråkighet. (sida 40)

Hur skulle vi någonsin kunna göra det här till vårt? De säger att vi ska få inflytande, de kallar det demokrati, men när arbetsdagen börjar, när maskinerna sätter igång, då jobbar vi efter maskinernas rytm, efter siffrorna, efter kontrollen. Det är inte för vår skull vi gör det här. Allt det här måste få ett slut, allt det här måste förstöras, på ett eller annat sätt. (sida 39)

Tomhet, mörker, upprepning. Jag är reducerad till tomma former, oändlig upprepning. Fabriksliv. Men jag har skrivandet. Vid det hänger jag fast. Efter fabriksporten stängts och jag återvänder hem är det fortfarande mörkt, men jag kan skriva. (sida 8)

Vor tids helt - Jacob Skyggebjerg

Arbejdet består i at pudse og sortere æg. Der kommer 45.000 æg om dagen, brune og hvide. De skal sorteres. De brune ryger over i en bakke på bordet bagved. Der skal tørres lort og blod af. Store æg for sig. Man har to spande, og hvis der er ødelagte æg eller vanskabte eller små helt uduelige æg eller vindæg. Man har også en tredje spand med sæbevand til kluden. Alle maskinerne er danskproducerede, de har alle sammen emblemer på med danske flag, nogle af dem hedder noget med Dan, radioen er en Dantax. Transportbåndet kører helt nede ved gulvet ind fra stalden, vrider sig rundt som en rutsjebane op forbi mig og videre ind gennem en maskine, der analyserer et eller andet i æggene. De kommer ud i rækker. Nu kører de til venstre. Her tager Otto over. Han bander og plumrer af sted på et helt usandsynligt jysk, han snøvler, han er blevet fundet af eherens mand, mens han var på jagt, han kom i sine lange sorte gummistøvler med hunden ved sin side og geværet under armen og fandt Otto siddende der nøgen og indsmurt i mudder, smaskende i en tudse fra mosen, og han så en mulighed og lokkede den vilde med nogle godbidder, han havde i lommen til hunden, hvorefter han vandt hans tillid ved at forære ham sine støvler. (sida 71-72)

Acceleration - Emil Boss

vi har öppnat kassagrindarna nu vi har satt oss ner vi har startat banden och börjar genast blippa varorna vi slår in varorna och slår ut summorna vi hälsar vi ler vi frågar om kunderna vill ha påsar vi matar in sedlarna i sedelfacken vi stoppar i mynten i mynttornet

det finns vitt ljus och torr luft

vi tar kvittona och frågar om kunderna vill ha kvitton vi rensar gångarna från skräp vi har arbetsuniformer vi har namnbrickor vi säger hej till åttio procent av kunderna vi frågar om kunderna hittat det de söker vi frågar om vi kan hjälpa till med något vi river av plasten från europapallarna vi lyfter femtonkilos-kartonger till stålplattor

det finns ansikten speglade i glasytor metaller

vi bygger stuvor om fyra kartonger vi tar pirrorna och kör ut stuvorna till olika hyllsektioner vi öppnar de översta kartongerna vi plockar upp varorna en efter en vi gör incidentrapporter en kund i kassa ett slängde en ölburk i magen på tommy en kund i kassa fem kallade yanisa för thaihora

det finns en ström av ögonblick som värderas och försvinner vägda mot varandra som vore de isolerade öppna för allt

vi läser i ledarbrevet att huvudkontoret infört en ledarskapsmodell som ökar vår produktivitet vi läser inspiratörernas inlägg på bloggnätverk vi slussar in kunderna tio åt gången eftersom butiken är för full vi är för få för att bemanna kassorna vi ljuger och säger att vi har många sjuka

det finns rörelsestudier och observationer

vi kan inte bestämma vilka arbetsuppgifter vi ska utföra vi kan inte bestämma i vilken ordning eller takt vi ska göra dem vi kan inte ta emot besök vi har lämnat ifrån oss mobilerna vi äger ingenting här inte ens kläderna vi har på kroppen vi stänger entrédörrarna vi kör upp hissarna vi drar ner lastpallarna

det finns manualer och modeller med moment och manövrar

vi sätter truckarna på laddning vi släcker ner vi låser dörren vi larmar på ordningsvakten kommer fram han visar brickan och visiterar oss han kontrollerar att vi inte har stulit något medan vi arbetat

det finns en sorts glömska som upprepas ritas suddas ut

vi har öppnat städförråden nu vi slår på lyset vi kör fram skurmaskinerna och vrider på vattnet vi fyller på städvagnarna vi torrmoppar golven vi sopar upp högarna vi skurar golven vi våtmoppar hörnen vi dammtorkar hyllorna vi byter papperskorgarna

det finns planskisser och diagram med trappor och dörrar

vi våttorkar kassabåsen vi sprayar kassabanden vi fyller på påsarna vi tömmer returpappret vi fyller på pappershanddukarna vi byter sanitetspåsarna vi torkar toalettstolarna vi torkar

handfaten vi våtmoppar golven vi byter sopsäckarna vi tömmer diskmaskinerna vi torkar köksbänkarna

det finns en ritning över platsen dit din röst störtar ner när du säger att du är trött

vi vattnar blommorna vi torkar borden vi sorterar tidningarna vi sopar golven vi har t-shirts med firmanamn vi har muntliga avtal vi våtmoppar trapphusen vi tömmer glaskrossen vi tömmer skurmaskinerna vi fyller tvättmaskinerna vi tömmer torktumlarna vi rör oss från rum till rum längs fasta rutter

det finns förteckningar över allt som möjligt att förlora

vi jobbar sex dagar i veckan om vi skapar problem ger chefen våra adresser till gränspolisens

En vanlig psykologisk effekt av att inte kunna påverka sin egen tillvaro är att man till slut tappar förmågan att tvinga sig själv. Man vet inte längre vad man vill, bara vad man inte vill. Friheten förlorar så att säga att sin frihet.

Mit arbejde - Olga Ravn

Hun plages af tanker om, at hendes kærlighed er vanskabt, til barnet og til hendes mand. Hun plages af tanker om, at når hun ikke er sammen med barnet, er barnet i fare. Hun plages af tanker om, at når hun nyder at være alene, når hun henter barnet sent, selvom hun intet vigtigt har at gøre, udsætter hun ham frivilligt for fare. Hun plages af tanker om, at dette betyder, at hun er ligeglad med, om han dør eller udsættes for smerte. Hun plages af tanker om, at dette betyder, at hun ønsker sit barn dødt. Hun plages af tanker om, hvem hun er, der har disse tanker.

Hun plages af tanker om, at ingen mand nogensinde skal elske hende passioneret igen. At den tid i hendes liv er forbi. At ingen mand igen skal holde om hende, når hun græder. At ingen mand igen skal elske hendes tårer, sådan som visse mænd elsker at tage sig af grædende kvinder, hvis sorg de ikke forstår. Hun plages af tanker om, at hendes mand kun vil i seng med hende, fordi han er liderlig og vil have en krop, at hun er helt udskiftelig i den sammenhæng.

Hun plages af tanker om, at hendes mand ikke elsker hende længere. Hun plages af tanker om, om det betyder, at hun skal skilles. Hun vil ikke skilles, så hun plages af tanker om, at hun skal leve i et kærlighedsløst ægteskab resten af livet. Hun plages af tanker om, at ingen mand nogensinde skal elske hende igen. At den del af hendes liv er forbi. Hun plages af tanker om, at ikke bare den del af hendes liv er forbi, men at hele hendes liv er forbi. (sida 221-222)

Kallskänken - Jenny Wrangborg

Utan titel

Folk som aldrig jobbat i ett kök kan bli knäckta på ett par timmar.
Vi som gör det blir det så småningom. (sida 36)

Utan titel

Efter tio timmars köksslammer blir tystnaden i lägenheten så öronbedövande att jag måste sätta på radion. (sida 18)

En arbetares liv är billigt

Jag är tjugofem år,
vissa nätter vaknar jag av värken i vänster axel
livrädd att jag redan gått sönder
medveten om att det inte finns några reservdelar.

I fyrtio år till ska min kropp hålla för slitage
för hala golv, tunga lyft, upprepade rörelser under stress.

De nätterna vaknar jag av smärtan och somnar med rädslan av
att den ska följa mig som tinnitus genom livet
i varje rörelse, tanke, som en underton som gör arbetet jag älskar omöjligt.

Hur kommer det sig att de tyngsta, farligaste, varmaste, mest illaluktande och högljudda jobben
också är de sämst betalda?
Tar du jobb i ett kök är de även reserverade åt de yngsta.
Den logiken är enkel, jag har mött tjugoåriga diskare med utslitna ryggar.

Hur skulle det se ut om de som fattar besluten om vår arbetsmiljö
kom ner från sina ergonomiska stolar och
fick sätta på sig ett förkläde, en uniform, en städrock?

Jag undrar om de skulle hitta några nödvändiga nedskärningar i
stressen mellan kassan och kallskänken,
om de skulle upptäcka några effektivitetsförbättringar i
storleken på barngrupperna,
några anslag att minska till livsnödvändiga inspektioner.

En arbetares liv är billigt, det sägs att om du önskar livet ur någon
är det smartaste att anställa henne och sedan låta henne dö under arbete
både billigare och mer praktiskt än ryska torpeder.
Du kan till och med sitta kvar i din ergonomiska stol och beklaga det inträffade.
Inga löpsedlar, inga fallskärmsavtal, inga avgångar krävs
efter en arbetares död.

Frågar du mig vem som är mest värd i det här samhället
kan jag ge dig rakare svar än landets nationalekonomer.
Vi som arbetar längst ner behöver inte läsa några böcker
för att förstå vad som är upp och ner.

Arbetsmiljöarbete är inte lönsamt,
skyddsronder ger ingen snabb avkastning,
lagarna skapar ingen effektivitet.

Om nätterna hör jag Stig Sjödin tala till mig från ett annat århundrade och
tänker att mycket lite har förändrats på mycket lång tid.
”Kroppsligt arbete betyder att man betalar med sin kropp för att få lön”

Tydligare kan det inte skrivas. (sida 99-100)

Att skriva/att städa

Det finns något både existentiellt och politiskt över att ta hand om sin egen smuts. Städningen utgör såväl en kulturell symbol och en kroppslig praktik som ett uttryck för omsorg över det förfallna. Som lönearbete betraktat är och har städningen varit kvinnornas och de fattigas, kanske framförallt de fattiga kvinnornas, domän. Och därför också något som förpassats till marginalerna i litteraturhistorien. Vem är det som städar? Hur har villkoren tecknats för det arbetet – avlönat eller inte –, och för städerskans möjlighet att uttrycka sig? Vilka skildringar finns av städningen och vad kan de berätta för oss om skrivandet, läsandet, samhällsstrukturen och livsvillkoren?

I Sverige skrev den då 52-åriga städerskan Maja Ekelöf in sig i litteraturhistorien med sin *Rapport från en skurhink* från 1970. I hennes dagboksanteckningar är städandet och skrivandet tätt sammanflätade, och villkorar på så vis varandra. Ofta är skrivandet för Maja Ekelöf en lyx i en fattig tillvaro, en syssla för ”en skrivbordsdam”, som hon själv uttrycker saken, men likväl så pass nödvändig att den kräver ett utrymme, ett uttryck, tid i anspråk. Samtidigt ställer också *Rapport från en skurhink* relevanta frågor om autenticitet, och om författarens villkor för sitt skrivande. Arbetet som städerska är ingen tillfällighet, ingen undersökning, inget wallraffande. Utan en utdragen verklighet, som inte behöver uppsökas, utan pågår molande, och för varje år sätter djupare spår i den städande och skrivande kroppen.

Lucia Berlin har ett dubbelriktat tilltal i novellen ”Handbok för städerskor”.

Huvudkaraktären, skriven i jag-perspektiv, vänder sig till den generella läsaren, men stundtals också specifikt till städerskor. Det är tips, upplysningar, avrådan. Alla skrivna inom parentes, som liksom i förbigående, eller som det icke-nödvändiga. Utan parenteserna hade berättelsen funnits ändå. Men det är med hjälp av parenteserna som arbetets villkor skrivs fram; de många parametrar som en städerska ständigt måste förhålla sig till.

De olika mötena mellan huvudkaraktären och hemmafruarna har ett gemensamt drag: den ena är en arbetare, den andra en arbetsköpare. Men vad som också framkommer är arbetsbeskrivningens luftighet: en städerska gör mycket mer än att ”bara” hålla ordning. Hemmen som besöks är i nästan alla fall redan fläckfria när hon kommer dit. Varför? Ett

dåligt samvete? En tanke om kvinnans roll i hemmet? En schizofren uppfattning om sig själv och sin feminism? "Jag köper din arbetskraft för att städa mitt hem, men jag är både en bra chef och en bra husfru som kan bevisa inför dina ögon att jag också kan, det handlar absolut inte om att jag inte förmår"?"

Jag vet inte om luftighet är rätt ord att beskriva det med. Huvudkaraktären parerar lugnt eventuella stöld-anklagelser genom att se till att memorera var alla värdesakerna finns. Det hon faktiskt stjälar är sömnpiller. "Det är överflödet som bryter ner en till slut." Jag tänker mycket på det nedbrytandet. Hur det står i stark kontrast mot de oändligt många medelklass-människor som identifierar sig som överklass, som solidariserar sig med miljonärerna för att de alltfjämt hoppas på att en dag också nå dit. Med en enda mening slår Berlin håll på logiken som den tankegången bygger på.

Hos Olga Ravn og Tillie Olsen bliver rengøringen og de huslige opgaver en ramme for teksterne. I novellen I Stand Here Ironing reflekterer jeget over datterens liv og hendes egen følelse af uformåenhet som mor. Hun reflekterer over dette i et øjeblik som blot er en del af hverdagen, af opretholdelsen af hjemmet. Strygejernets bevægelse bliver også afsæt for teksten, når tankerne, og sætningerne, glider frem og tilbage med jernet, hen over kjolen. I kapitlet '24 timer i Annas liv' fra Mit Arbejde, skrives den basale omsorg for barnet frem gennem det huslige arbejde. Her bliver opfyldelsen af de huslige opgaver også en måde at være tilstrækkelig. Vasketøjet som hænges op overalt i hjemmet, maden som varmes op, opvaskemaskinen som tømmes. I begge tekster bliver opretholdelsen af hjemmet en måde at være mor på og samtidig et arbejde i sig selv.

I Kristina Sandbergs trilogi om Maj, som i slutet av 30-talet oplanerat blir med barn och gifter sig med den betydligt äldre fabriksrssonen Tomas, utgör Majs förhållande till städning en markör för hennes klassbakgrund. Varje vecka kommer fru Jansson för att städa, men då har Maj redan städat. Och är det så konstigt egentligen att hon inte känner sig bekväm i sin nya roll som fabriksrshustru? Hon är van vid att vara den som städar, som utför tjänster åt de fina damerna. Nu är hon plötsligt den som tvingas hitta på ärenden för att hålla sig undan när städfrun kommer. Det gör henne förlägen att se på när fru Jansson, som är mer än dubbelt så gammal som Maj, klättrar på stolar för att damma takkronan. Och dessutom blir det inte lika rent som när Maj gör det själv. Nej, Maj tänker inte låta någon annan ta över hennes roll. För vad ska hon ägna sig åt när hon inte har städningen, matlagningen och uppässningen? Att slå

sig ned för att läsa Strindbergs samlade verk är otänkbart, det kan vi helt enkelt inte förvänta oss av henne. Lika mycket som den är ett ok, är städningen ett tryggt rum, en plats som ger utrymme för känsla av tillfredsställelse och kompetens.

Ur Maja Ekelöfs *Rapport från en skurhink* (1970)

Slamkrypare

Jag har begärt att få hjälp till att köpa skor och bottiner till en av mina pojkar.

Han går i Läroverk.

Det hör till den bildade eliten att vara välskodd.

Nu ska jag söka hjälp till skor och bottiner.

Jag känner en kväljande känsla i hela kroppen dagen före ett socialbesök. Tungan nästan fastnar mot gommen och nerverna i maggropen krånglar.

”Ska jag gå tidigt eller sent tro?”

En natt vakendrömmer jag att jag kryper ned i en stor papplåda. Där dör jag. Utanpå papplådan har jag i förväg skrivit med snygga bokstäver.

Tack för ALL hjälp.

Ett socialfall.

Jag ser minen på assistenten när han öppnar lådan och finner en död människa i den. Såna tankar har jag natten före ett social-besök.

När det blir morgon går jag till byrån. Socialchefen föreslår ett par slamkrypare (det är billigast). Jag framhärdar i mitt beslut om ordentliga skor, och på kvällen står både ett par skor och ett par bottiner i min farstu.

Onsdag kväll

Vi klarade fyra-rummaren... För några år sedan städade jag flyttstädningar ensam. Nu orkar jag inte så mycket längre. – Vi började kl. sju morgonen och var klara fyra eftermiddag. Nu har vi endast att inhösta beröm eller klander. Att vara städerska är att gå med dåligt samvete jämt. Det finns alltid något krypin man kan glömma. Städning är inte värderat ett dugg heller, och ändå är det ett av de tyngsta arbeten man kan tänka sig. Ola var så trött att han knappt orkade gå hem. En del människor har pengar fast de aldrig jobbar, en del har inga pengar fast de arbetar jämt (systemet är GALET).

Första okt.

Kvarnstenen är kvar.

Jag har svårt att andas. Jag sitter och tittar bort mot skogen men orkar inte gå dit. Jag ska ner till städningen. ---

Ack om jag hade varit född före tryckpressarnas tid. Det roligaste jag vet är att skriva för hand. Fastän jag inte har något att säga tar jag papper och penna så fort jag får en stund ledig. [...]

15/5 –68

Nu är den stora tvätten färdig. Usch, så mycket jag sparat ihop. Men det har varit så många extra händelser efter jul. 50-årsdag, vårstädning på arbetet, och en akut penningssbrist. Jag har inte haft råd att gå till tvättstugan förrän nu, när jag fick förskott på semesterlönen. 27 kronor kostade tvätten, gast jag arbetade själv med den hela tiden. Egentligen är mitt linneförråd så skamfilat att det knappast tål varmmangel, men det är så skönt att få det riktigt slätt. – Jag ska laga mat nu och har inte alls tid att sitta som en fin skrivbordsdam, men det är så förtvivlat roligt att sitta med pennan i handen. Blåsten har mognat av och jag önskar att jag hade råd att ta riktig semester. Ströva omkring i skogen utan tanke på städning eller pengar. Men då gnällde jag väl över nåt annat istället. Jag har i alla fall sköna cykelturer till arbetet. Det luktar nyutslaget på alla smågatorna på vägen fram till stan. Underbart luktar det. Ingen parfymluk i världen är så fin. Hej.

Ur Lucia Berlin - Handbok för städerskor (Svensk utgåva, Natur och Kultur, 2016)

s 42

Hon följer efter mig från rum till rum och säger samma saker om och om igen. Jag håller på att bli lika tossig som henne. Jag är den enda hon har att prata med. Hennes man är advokat, spelar golf och har en älskarinna. Jag tror inte att mrs Jessel vet om det, eller minns det. Städerskor vet allt.

Städerskor stjälar faktiskt. Inte sådant som den vi städar hos är nervösa för. Det är överflödet som bryter ner en till slut. Vi vill inte ha slantarna i de små askfaten.

En dam på ett bridgeparty någonstans lär ha startat ett rykte om att man kan sätta en städerskas ärlighet på prov genom att ställa fram små rosenknoppsaskfat här och där med några mynt i. Min lösning på det är att alltid lägga till några cent, ibland en tiocentare till och med.

Det första jag gör när jag börjar jobba är att ta reda på var klockorna finns, ringarna, aftonväskorna i guldlamé. Lite senare, när de andfådda och röda i ansiktet kommer springande, säger jag helt lugnt: "Under kudden i sängen, bakom den avokadogröna toaletten." Det enda jag stjälar är egentligen sömnpiller, jag samlar dem på hög utifall det skulle bli sämre tider.

s 43

Först var vi arga allihopa... bussen var två minuter för tidig så vi missade den. Fan också. Han vet att hembiträderna alltid står här, att 42-PIEDMONT bara går en gång i timmen.

Jag rökte medan de jämförde byten. Saker de tagit... nagellack, parfym, toalettpapper. Saker de fått... udda örhängen, tjugo galgar, trasiga behåar.

(Råd till städerskor: Ta emot allt som frun i huset ger er och säg Tack. Ni kan lämna kvar det på bussen, i springan.)

s 45

Det är det enda stället jag jobbar på som inte är fläckfritt när redan när jag kommer. Det är riktigt skitigt där, faktiskt. Varje onsdag går jag likt Sisyfos uppför trappan till deras vardagsrum där det alltid ser ut som om de håller på att flytta.

Jag tjänar inte så mycket hos dem för jag tar inte betalt per timme, inga busspengar heller. Absolut ingen lunch. Jag jobbar verkligen hårt. Men jag sitter mycket också, stannar länge. Jag röker och läser *The New York Times*, porrböcker, *Bygg ditt eget altantak*. Mest tittar jag bara ut genom fönstret mot huset bredvid, där vi bodde förut. Russell Street 2129 1/2. Jag tittar på trädet som går träiga parson som Ter brukade skjuta på. Staketet glänsar av luftgevärsskott.

s 48

Han har en stereo värd tvåtusen dollar och fem skivor. Simon and Garfunkel, Joni Mitchell och tre Beatles.

Han står i dörren till köket och kliar sig på det andra benet nu. Jag tar häftiga tag med Mr Clean-moppen bort från honom och in i frukosthörnan medan han frågar hur det kom sig att jag valde just det här yrket.

“På grund av skuldkänslor eller vrede, tror jag” säger jag med släpig röst.

“Kan jag göra en kopp te när golvet har torkat?”

“Vet du vad, sätt dig bara. Jag kommer med lite te. Socker eller honung?”

“Honung. Om det inte är för mycket besvär. Och citron om det...”

“Gå och sätt dig.” Jag gör te till honom.

En gång tog jag med en svart paljettblus till Natasha som är fyra år gammal. Som hon kunde ha och klä ut sig med. Ms dr Blum blev vansinnig och hojtade att den var sexistisk. En kort sekund trodde jag att hon anklagade mig för att försöka förföra Natasha. Hon slängde blusen i soporna. Jag tog upp den lite senare och har på mig den ibland, när jag klär ut mig.

(Städerskor: Ni kommer att få er beskärda del av frigjorda kvinnor. Första steget är en aktivistgrupp; andra steget är en städerska; tredje skilsmässa.)

s 57

“Jag hittade den!” hojtade hon. “Jag visste att den saknades!”

“*Jag* hittade den!” hojtade jag.

Sedan kunde jag dammsuga och det gjorde jag medan hon lade klart pusslet med en suck. När jag skulle gå frågade jag när hon trodde att hon behövde mig igen.

“Vem vet?” sa hon.

“Ja... alla sätt är bra utom de dåliga”, sa jag och så skrattade vi båda två.

Jag vill egentligen inte alls dö, Ter.

40-TELEGRAPH. Hållplatsen utanför tvätteriet. MILL OCH ADDIES är fullt av folk som väntar på maskinerna, fast det är festligt, som när man väntar på ett bord. De står och småpratar vid fönstret och dricker ur gröna Spriteburkar. Mill och Addie minglar som ett jovialiskt värdpar, fixar växel. På teven spelar en marschorkester från Ohio nationalsången. Snön yr i Michigan.

Det är en kall och klar januaridag. Fyra cyklister med polisonger dyker upp i hörnet av 29th, som en draksvans. En Harley går på tomgång vid hållplatsen och några ungdomar vinkar åt den ruffige föraren från flaket på en Dodgepickup från femtitalet. Jag gråter till slut.

Fra Tillie Olsen, I Stand Here Ironing

I stand here ironing, and what you asked me moves tormented back and forth with the iron. "I wish you would manage the time to come in and talk with me about your daughter. I'm sure you can help me understand her. She's a youngster who needs help and whom i'm deeply interested in helping."

"Who needs help." ...Even if i came, what good would it do? You think because i am her mother i have a key, or that in some way you could use me as a key? She has lived for nineteen years. There is all that life that has happened outside of me, beyond me.

-

Let her be. So all that is in her will not bloom – but in how many does it? There is still enough left to live by. Only help her know – help make it so there is cause for her to know – that she is more than this dress on the ironing board, helpless before the iron.

Fra Olga Ravn, Mit Arbejde, kapitlet '24 timer i Annas liv', s. 384

Hun satte opvaskemaskinen over. Vasketøjet var færdigt. Hun satte en ny vask over (40 grader, quickvask), hængte tøjet op. Drengen kom og hjalp hende lidt med strømperne, men han var stadig for træt og tøffede over i sofaen igen. Hun hentede termometer, creme, ble, vådservietter, skiftede ham og tog temperaturen i sofaen, mens han så film. 37,7. Gik så ud og vaskede termometeret, hænderne, smed bleen ud. Filmen var færdig.

Fra Vandana Shiva, Oikonomia: At bringe økonomien tilbage til jorden

Husholdningen var oprindeligt en metafor for økonomien.

Moderne 'økonomiske' modeller opløste imidlertid metaforen med hjemmet – det var ikke længere modellen for økonomisk organisation. Hjemmet blev reelt adskilt fra økonomien og usynliggjort i økonomisk henseende.

Følgeligt blev arbejdsfordelingen mellem kønnene også tilsvarende kortlagt – kvinderne blev projiceret ind i husholdningen og mændene blev projiceret ud i økonomien.

På det sociale niveau førte det til det, Maria Mies har kaldt 'husmorgørelse' af den hjemlige økonomi. Ifølge patriarkalske økonomiske modeller regnes produktion i og for hjemmet (og til behovsopfyldelse) for 'ikke-produktion'.

Kristina Sandberg – Att föda ett barn

Egentligen är det förträffligt med två rum och kök. Det blir liksom aldrig övermäktigt med städningen, ändå luftigt nog att hålla ordning. Fönsterbrädorna – den här marmorn är lättskött. Annat är det med målning som spricker och blir ful. Elementen. Det är inte så att man jublar precis. Och inte är det alldeles enkelt att sitta på knä med den här ... magen. Du förstår mamma vill ha det rent och snyggt innan du kommer. Hon hejdar sig, bli *förlägen*. Ja, men vilka tankar ska hon annars ha? Att sätta sig med Gullbergs bundna dikter eller Strindbergs osande samliv, det kan vi knappast kräva. Vi som vill ha de som är fria, som bryter sig loss, gör uppror! Men hur många av oss bänder ny mark i våra egna tvingande kretsar. Vi vill ju så förtvivlat gärna passa in. Bli omtyckta och omstoppade *av dem som betyder något*. Och så lär vi oss att vilja det vi måste. *Middagsmaten Maj. Vad har du för gott åt maken?*

*

Nu ska kvinnorna samlas ikring henne. Hindra mörkret att objudet stiga in. Det ska vara rent, varmt, i beredskap. *Du tänker väl bara vackra tankar? Vänd bort från korsningar, vägsbäl.* *Ta blicken från det fula.*

Kommer det till henne där hon nervöst plockar med lunchdisken i väntan på att fru Jansson ska veckostäda våningen? Nej, troligen inte. Fast Maj vet så väl att varken Ragna eller mamma eller moster Betty kommer till henne när det är dags. Men svägerskorna? Det är väl just den sortens systrar som ska stå vid hennes sida och skydda ifrån det onda. Ifrån slocknande ljus och falnande glöd. Farligt öppna dörrar och drag. Ifrån mordänglar och galenskap och trollpackor. Äsch. Vad vet hon om gammalt skrock. Man vill väl vara med de sina. Hon känner ju inte svägerskorna! Och ovetande släpper hon in barnlösa fru Jansson i det här ömtåliga tillståndet då varken mor eller barn är skyddade *ifrån ont*. Fast Maj tycker mest att det är gruvsamt i största allmänhet. Ja, att fru Jansson som säkert är över femtio ska ligga på golvet och skura eller klättra på stolar för att kunna damma takkronor – och vad ska Maj egentligen göra under tiden? Hon brukar ta sig för ärenden, det är klart att hon förstår att hon är i vägen, men hon törs inte gå ut i halkan. Om hon skulle falla. Det oroar henne också att hon aldrig har bjudit på kaffe. Är det brukligt? Ellers kulle det bara genera fru Jansson att sitta med kaffe och sockerskorpor och plättbakelser, *men det är väl samma enkla sorter som hon själv har?* Här är ju så rent, säger fru Jansson, och låter hon inte lite arg? Hon behöver

inte städa innan jag kommer. Då rodnar Maj och försöker säga att det dras ju inte in så mycket av bara två personer., men fru Jansson bara muttrar att hon vet ju hur det drogs in när herrn var ensammen. Då blir Maj *vred* å sin sida. Ska hon ha det snuskigt bara för att Jansson ska bli nöjd, då får hon allt säga upp den här hjälpen. Ändå undrar hon om fru Jansson vill ha en kaffetår när hon är färdig. *Fråga inte – duka bara fram.* Gör sig inte besvär för min skull. Men jag ska själv dricka eftermiddagskaffe – inte får hon precis lust att fråga henne hur hon ska göra med julgardinerna. Och det är riktigt kymigt när fru Jansson ska ut med mattorna. Tre trappor ner ... jag hjälper till, säger Maj, och då hugger fru Jansson kort av att hon inte vill ha ett förtida barn på sitt samvete. Så Maj står i köksfönstret och ser henne baxa den tunga rums mattan över piskställningen i snögloppet – *du skulle själv kunna bli en utmärkt städfru Maj* – ja, men det vet hon, ingen skulle ha något att anmärka på, och så kvillar det hastigt, *går det illa kan jag alltid gå bort och städa för det är jag bra på.*

Ska de dricka kaffet i köket eller rummet? Man bjuder väl inte tjänstefolket att sitta i rummet hur som helst. Nej, men snyggt på köksbordet ska hon ha i alla fall och trevligt upplagt. Ja, hon tar både socker och kaffebrädd. Frun har tur som har fått en så hygglig svärmor, säger fru Jansson, det har aldrig varit besvärligt att arbeta hos änkefru Berglund. Driver hon med henne? Det är rakt så jag hoppas att hon snart är hemma och kry igen, lägger hon till och Maj ser hudsprickorna i hennes händer. Så sparkar det till i magen, hårt. Fru Jansson kommer visst inte heller att bli en förtrogen. Nu tar hon en till plättbakelse och säger att frun har skämt bort sina barn. Otack är världens lön. Att fru Jansson skulle bli en så här knarrig gumma. Ja, men kan hon bli annat när hon kommer till en flicksnärta med städmani. Fabrikör Berglunds lilla våning var ju så lättstädd förut. Ja, kanske sitter hon till och med och retar sig på att flickan går efter och städar när hon har gått. En som fnaskat sig till en karl. Äsch, alla kan väl inte tänka så? Maj vet inte. Tycker att hon är lite tvär och inte särskilt försynt där hon doppar med nariga fingrar. Och Maj reser sig för att hämta kaffepannan och då får hon en ond värk – och fru Jansson säger att hon måste vara rädd om sig så hon inte förtar sig. Nu ska jag tacka för mig och så kommer jag samma tid nästa vecka om det passar frun. Oh ja, svarar Maj och se upp för halkan, fru Jansson. Men det är ju inte Janssons fel att hon ser illa. Maj *måste* gå efter med trasan i hörn och på andra besvärliga ställen.

I Stand Here Ironing

Tillie Olsen (1913-)

See page 159 for a biographical note on the author.

I stand here ironing, and what you asked me moves tormented back and forth with the iron.

"I wish you would manage the time to come in and talk with me about your daughter. I'm sure you can help me understand her. She's a youngster who needs help and whom I'm deeply interested in helping."

"Who needs help?" . . . Even if I came, what good would it do? You think because I am her mother I have a key, or that in some way you could use me as a key? She has lived for nineteen years. There is all that life that has happened outside of me, beyond me.

And when is there time to remember, to sift, to weigh, to estimate, to total? I will start and there will be an interruption and I will have to gather it all together again. Or I will become engulfed with all I did or did not do, with what should have been and what cannot be helped.

She was a beautiful baby. The first and only one of our five that was beautiful at birth. You do not guess how new and uneasy her tenancy in her now-loveliness. You did not know her all those years she was thought homely, or see her poring over her baby pictures, making me tell her over and over how beautiful she had been—and would be, I would tell her—and was now, to the seeing eye. But the seeing eyes were few or nonexistent. Including mine.

I nursed her. They feel that's important nowadays. I nursed all the children, but with her, with all the fierce rigidity of first motherhood, I did like the books then said. Though her cries battered me to trembling and my breasts ached with swollenness, I waited till the clock decreed.

Why do I put that first? I do not even know if it matters, or if it explains anything.

She was a beautiful baby. She blew shining bubbles of sound. She loved motion, loved light, loved color and music and textures. She would lie on the floor in her blue overalls patting the surface so hard in ecstasy her hands and feet would blur. She was a miracle to me, but when she was eight months old I had to leave her daytimes with the woman downstairs to whom she was no miracle at all, for I worked or looked for work and for Emily's father, who "could no longer endure" (he wrote in his good-bye note) "sharing want with us."

I was nineteen. It was the pre-relief, pre-WPA¹ world of the depression. I would start running as soon as I got off the streetcar, running up the stairs, the place smelling sour, and awake or asleep to startle awake, when she saw me she would break into a clogged weeping that could not be comforted, a weeping I can hear yet.

After a while I found a job hashing at night so I could be with her days, and it was better. But it came to where I had to bring her to his family and leave her.

It took a long time to raise the money for her fare back. Then she got chicken pox and I had to wait longer. When she finally came, I hardly knew her, walking quick and nervous like her father, looking like her father, thin, and dressed in a shoddy red that yellowed her skin and glared at the pockmarks. All the baby loveliness gone.

She was two. Old enough for nursery school, they said, and I did not know then what I know now—the fatigue of the long day, and the lacerations of group life in the kinds of nurseries that are only parking places for children.

Except that it would have made no difference if I had known. It was the only place there was. It was the only way we could be together, the only way I could hold a job.

And even without knowing, I knew. I knew the teacher that was evil because all these years it has curdled into my memory, the little boy hunched in the corner, her rasp, "why aren't you outside, because Alvin hits you? that's no reason, go out, scaredy," I knew Emily hated it even if she did not clutch and implore "don't go Mommy" like the other children, mornings.

She always had a reason why we should stay home. Momma, you look sick. Momma, I feel sick. Momma, the teachers aren't here today, they're sick. Momma, we can't go, there was a fire there last night. Momma, it's a holiday today, no school, they told me.

But never a direct protest, never rebellion. I think of our others in their three-, four-year-oldness—the explosions, tempers, the denunciations, the demands—and I feel suddenly ill. I put the iron down. What in me demanded that goodness in her? And what was the cost, the cost to her of such goodness?

The old man living in the back once said in his gentle way: "You should smile at Emily more when you look at her." What *was* in my face when I looked at her? I loved her. There were all the acts of love.

It was only with the others I remembered what he said, and it was the face of joy, and not of care or tightness or worry I turned to them—too late for Emily. She does not smile easily, let alone almost always as her brothers and sisters do. Her face is closed and sombre, but when she wants, how fluid. You must have

¹Works Progress Administration. This government program provided work to many unemployed people during the Depression.

seen in her pantomimes, you spoke of her rare gift for comedy on the stage that rouses laughter out of the audience so dear they applaud and applaud and do not want to let her go.

Where does it come from, that comedy? There was none of it in her when she came back to me that second time, after I had to send her away again. She had a new daddy now to learn to love, and I think perhaps it was a better time.

Except when we left her alone nights, telling ourselves she was old enough.

"Can't you go some other time, Mommy, like tomorrow?" she would ask. "Will it be just a little while you'll be gone? Do you promise?"

The time we came back, the front door open, the clock on the floor in the hall. She rigid awake. "It wasn't just a little while. I didn't cry, Three times I called you, just three times, and then I ran downstairs to open the door so you could come faster. The clock talked loud. I threw it away, it scared me what it talked."

She said the clock talked loud again that night I went to the hospital to have Susan. She was delirious with the fever that comes before red measles, but she was fully conscious all the week I was gone and the week after we were home when she could not come near the new baby or me.

She did not get well. She stayed skeleton thin, not wanting to eat, and night after night she had nightmares. She would call for me, and I would rouse from exhaustion to sleepily call back: "You're all right, darling, go to sleep, it's just a dream," and if she still called, in a sterner voice, "how to go sleep, Emily, there's nothing to hurt you." Twice, only twice, when I had to get up for Susan anyhow, I went in to sit with her.

Now when it is too late (as if she would let me hold and comfort her like I do the others) I get up and go to her at once at her moan or restless stirring. "Are you awake, Emily? Can I get you something?" And the answer is always the same: "No, I'm all right, go back to sleep, Mother."

They persuaded me at the clinic to send her away to a convalescent home in the country where "she can have the kind of food and care you can't manage for her, and you'll be free to concentrate on the new baby." They still send children to that place. I see pictures on the society page of sleek young women planning affairs to raise money for it, or dancing at the affairs, or decorating Easter eggs or filling Christmas stockings for the children.

They never have a picture of the children so I do not know if the girls still wear those gigantic red bows and the ravaged looks on the every other Sunday when parents can come to visit "unless otherwise notified"—as we were notified the first six weeks.

Oh it is a handsome place, green lawns and tall trees and fluted flower beds. High up on the balconies of each cottage the children stand, the girls in their red bows and white dresses, the boys in white suits and giant red ties. The parents stand below shrieking up to be heard and the children shriek down to be heard, and between them the invisible wall "Not To Be Contaminated by Parental Germs or Physical Affection."

There was a tiny girl who always stood hand in hand with Emily. Her parents never came. One visit she was gone. "They moved her to Rose Cottage" Emily shouted in explanation. "They don't like you to love anybody here."

She wrote once a week, the labored writing of a seven-year-old. "I am fine. How is the baby. If I write my letter nicely I will have a star. Love." There never was a star. We wrote every other day, letters she could never hold or keep but only hear read—once. "We simply do not have room for children to keep any personal possessions," they patiently explained when we pieced one Sunday's shrieking together to plead how much it would mean to Emily, who loved so to keep things, to be allowed to keep her letters and cards.

Each visit she looked frailer. "She isn't eating," they told us.

(They had runny eggs for breakfast or mush with lumps, Emily said later, I'd hold it in my mouth and not swallow. Nothing ever tasted good, just when they had chicken.)

It took us eight months to get her released home, and only the fact that she gained back so little of her seven lost pounds convinced the social worker.

I used to try to hold and love her after she came back, but her body would stay stiff, and after a while she'd push away. She ate little. Food sickened her, and I think much of life too. Oh she had physical lightness and brightness, twinkling by on skates, bouncing like a ball up and down up and down over the jump rope, skimming over the hills, but these were momentary.

She fretted about her appearance, thin and dark and foreign-looking at a time when every little girl was supposed to look or thought she should look a chubby blonde replica of Shirley Temple. The doorbell sometimes rang for her, but no one seemed to come and play in the house or be a best friend. Maybe because we moved so much.

There was a boy she loved painfully through two school semesters. Months later she told me how she had taken pennies from my purse to buy him candy. "Licorice was his favorite and I brought him some every day, but he still liked Jennifer better'n me. Why, Mommy?" The kind of question for which there is no answer.

School was a worry to her. She was not glib or quick in a world where glibness and quickness were easily confused with ability to learn. To her overworked and exasperated teachers she was an overconscientious "slow learner" who kept trying to catch up and was absent entirely too often.

I let her be absent, though sometimes the illness was imaginary. How different from my now-strictness about attendance with the others. I wasn't working. We had a new baby, I was home anyhow. Sometimes, after Susan grew old enough, I would keep her home from school, too, to have them all together.

Mostly Emily had asthma, and her breathing, harsh and labored, would fill the house with a curiously tranquil sound. I would bring the two old dresser mirrors and her boxes of collections to her bed. She would select beads and single earrings, bottle tops and shells, dried flowers and pebbles, old postcards and

scraps, all sorts of oddments; then she and Susan would play Kingdom, setting up landscapes and furniture, peopling them with action.

Those were the only times of peaceful companionship between her and Susan. I have edged away from it, that poisonous feeling between them, that terrible balancing of hurts and needs I had to do between the two, and did so badly, those earlier years.

Oh there are conflicts between the others too, each one human, needing, demanding, hurting, taking—but only between Emily and Susan, no, Emily toward Susan that corroding resentment. It seems so obvious on the surface, yet it is not obvious. Susan, the second child, Susan, golden- and curly-haired and chubby, quick and articulate and assured, everything in appearance and manner Emily was not; Susan, not able to resist Emily's precious things, losing or sometimes clumsily breaking them; Susan telling jokes and riddles to company for applause while Emily sat silent (to say to me later: that was *my* riddle. Mother, I told it to Susan); Susan, who for all the five years' difference in age was just a year behind Emily in developing physically.

I am glad for that slow physical development that widened the difference between her and her contemporaries, though she suffered over it. She was too vulnerable for that terrible world of youthful competition, of preening and parading, of constant measuring of yourself against every other, of envy, "If I had that copper hair," "If I had that skin. . . ." She tormented herself enough about not looking like the others, there was enough of the unsureness, the having to be conscious of words before you speak, the constant caring—what are they thinking of me? without having it all magnified by the merciless physical drives.

Ronnie is calling. He is wet and I change him. It is rare there is such a cry now. That time of motherhood is almost behind me when the ear is not one's own but must always be racked and listening for the child cry, the child call. We sit for a while and I hold him, looking out over the city spread in charcoal with its soft aisles of light. "*Shoogity*," he breathes and curls closer. I carry him back to bed, asleep. *Shoogity*. A funny word, a family word, inherited from Emily, invented by her to say: *comfort*.

In this and other ways she leaves her seal, I say aloud. And startle at my saying it. What do I mean? What did I start to gather together, to try and make coherent? I was at the terrible, growing years. War years. I do not remember them well. I was working, there were four smaller ones now, there was not time for her. She had to help be a mother, and housekeeper, and shopper. She had to set her seal. Mornings of crisis and near hysteria trying to get lunches packed, hair combed, coats and shoes found, everyone to school or Child Care on time, the baby ready for transportation. And always the paper scribbled on by a smaller one, the book looked at by Susan then mislaid, the homework not done. Running out to that huge school where she was one, she was lost, she was a drop; suffering over the unpreparedness, stammering and unsure in her classes.

There was so little time left at night after the kids were bedded down. She would struggle over books, always eating (it was in those years she developed her enormous appetite that is legendary in our family) and I would be ironing, or preparing food for the next day, or writing V-mail to Bill, or tending the baby. Sometimes, to make me laugh, or out of her despair, she would imitate happenings or types at school.

I think I said once: "Why don't you do something like this in the school amateur show?" One morning she phoned me at work, hardly understandable through the weeping: "Mother, I did it. I won. I won; they gave me first prize; they clapped and clapped and wouldn't let me go."

Now suddenly she was Somebody, and as imprisoned in her difference as she had been in anonymity.

She began to be asked to perform at other high schools, even in colleges, then at city and statewide affairs. The first one we went to, I only recognized her that first moment when thin, shy, she almost drowned herself into the curtains. Then: Was this Emily? The control, the command, the convulsing and deadly clowning, the spell, then the roaring, stamping audience, unwilling to let this rare and precious laughter out of their lives.

Afterwards: You ought to do something about her with a gift like that—but without money or knowing how, what does one do? We have left it all to her, and the gift has as often eddied inside, clogged and clotted, as been used and growing.

She is coming. She runs up the stairs two at a time with her light graceful step, and I know she is happy tonight. Whatever it was that occasioned your call did not happen today.

"Aren't you ever going to finish the ironing, Mother? Whistler painted his mother in a rocker. I'd have to paint mine standing over an ironing board." This is one of her communicative nights and she tells me everything and nothing as she fixes herself a plate of food out of the icebox.

She is so lovely. Why did you want me to come in at all? Why were you concerned? She will find her way.

She starts up the stairs to bed. "Don't get me up with the rest in the morning." But I thought you were having midterms. "Oh, those," she comes back in, kisses me, and says quite lightly, "in a couple of years when we'll all be atom-dead they won't matter a bit."

She has said it before. She *believes* it. But because I have been dredging the past, and all that compounds a human being is so heavy and meaningful in me, I cannot endure it tonight.

I will never total it all. I will never come in to say: She was a child seldom smiled at. Her father left me before she was a year old. I had to work her first six years when there was work, or I sent her home and to his relatives. There were years she had care she hated. She was dark and thin and foreign-looking in a world where the prestige went to blondeness and curly hair and dimples, she was

scraps, all sorts of oddments; then she and Susan would play Kingdom, setting up landscapes and furniture, peopling them with action.

Those were the only times of peaceful companionship between her and Susan. I have edged away from it, that poisonous feeling between them, that terrible balancing of hurts and needs I had to do between the two, and did so badly, those earlier years.

Oh there are conflicts between the others too, each one human, needing, demanding, hurting, taking—but only between Emily and Susan, no, Emily toward Susan that corroding resentment. It seems so obvious on the surface, yet it is not obvious. Susan, the second child, Susan, golden- and curly-haired and chubby, quick and articulate and assured, everything in appearance and manner Emily was not; Susan, not able to resist Emily's precious things, losing or sometimes clumsily breaking them; Susan telling jokes and riddles to company for applause while Emily sat silent (to say to me later: that was *my* riddle, Mother, I told it to Susan); Susan, who for all the five years' difference in age was just a year behind Emily in developing physically.

I am glad for that slow physical development that widened the difference between her and her contemporaries, though she suffered over it. She was too vulnerable for that terrible world of youthful competition, of preening and parading, of constant measuring of yourself against every other, of envy, "If I had that copper hair," "If I had that skin. . . ." She tormented herself enough about not looking like the others, there was enough of the unsureness, the having to be conscious of words before you speak, the constant caring—what are they thinking of me? without having it all magnified by the merciless physical drives.

Ronnie is calling. He is wet and I change him. It is rare there is such a cry now. That time of motherhood is almost behind me when the ear is not one's own but must always be racked and listening for the child cry, the child call. We sit for a while and I hold him, looking out over the city spread in charcoal with its soft aisles of light. "*Shoogily*," he breathes and curls closer. I carry him back to bed, asleep. *Shoogily*. A funny word, a family word, inherited from Emily, invented by her to say: *comfort*.

In this and other ways she leaves her seal. I say aloud. And startle at my saying it. What do I mean? What did I start to gather together, to try and make coherent? I was at the terrible, growing years. War years. I do not remember them well. I was working, there were four smaller ones now, there was not time for her. She had to help be a mother, and housekeeper, and shopper. She had to set her seal. Mornings of crisis and near hysteria trying to get lunches packed, hair combed, coats and shoes found, everyone to school or Child Care on time, the baby ready for transportation. And always the paper scribbled on by a smaller one, the book looked at by Susan then mislaid, the homework not done. Running out to that huge school where she was one, she was lost, she was a drop; suffering over the unpreparedness, stammering and unsure in her classes.

There was so little time left at night after the kids were bedded down. She would struggle over books, always eating (it was in those years she developed her enormous appetite that is legendary in our family) and I would be ironing, or preparing food for the next day, or writing V-mail to Bill, or tending the baby. Sometimes, to make me laugh, or out of her despair, she would imitate happenings or types at school.

I think I said once: "Why don't you do something like this in the school amateur show?" One morning she phoned me at work, hardly understandable through the weeping: "Mother, I did it. I won, I won; they gave me first prize; they clapped and clapped and wouldn't let me go."

Now suddenly she was Somebody, and as imprisoned in her difference as she had been in anonymity.

She began to be asked to perform at other high schools, even in colleges, then at city and statewide affairs. The first one we went to, I only recognized her that first moment when thin, shy, she almost drowned herself into the curtains. Then: Was this Emily? The control, the command, the convulsing and deadly clowning, the spell, then the roaring, stamping audience, unwilling to let this rare and precious laughter out of their lives.

Afterwards: You ought to do something about her with a gift like that—but without money or knowing how, what does one do? We have left it all to her, and the gift has as often eddied inside, clogged and clotted, as been used and growing.

She is coming. She runs up the stairs two at a time with her light graceful step, and I know she is happy tonight. Whatever it was that occasioned your call did not happen today.

"Aren't you ever going to finish the ironing. Mother? Whistler painted his mother in a rocker. I'd have to paint mine standing over an ironing board." This is one of her communicative nights and she tells me everything and nothing as she fixes herself a plate of food out of the icebox.

She is so lovely. Why did you want me to come in at all? Why were you concerned? She will find her way.

She starts up the stairs to bed. "Don't get me up with the rest in the morning." But I thought you were having midterms. "Oh, those," she comes back in, kisses me, and says quite lightly, "in a couple of years when we'll all be atom-dead they won't matter a bit."

She has said it before. She *believes* it. But because I have been dredging the past, and all that compounds a human being is so heavy and meaningful in me, I cannot endure it tonight.

I will never total it all. I will never come in to say: She was a child seldom smiled at. Her father left me before she was a year old. I had to work her first six years when there was work, or I sent her home and to his relatives. There were years she had care she hated. She was dark and thin and foreign-looking in a world where the prestige went to blondeness and curly hair and dimples, she was

slow where glibness was prized. She was a child of anxious, not proud, love. We were poor and could not afford for her the soil of easy growth. I was a young mother, I was a distracted mother. There were other children pushing up, demanding. Her younger sister seemed all that she was not. There were years she did not want me to touch her. She kept too much in herself, her life was such she had to keep too much in herself. My wisdom came too late. She has much to her and probably little will come of it. She is a child of her age, of depression, of war, of fear.

Let her be. So all that is in her will not bloom—but in how many does it? There is still enough left to live by. Only help her to know—help make it so there is cause for her to know—that she is more than this dress on the ironing board, helpless before the iron.

1961

POETRY

At skrive med arbejdet. At skrive som et arbejde. At skrive som mor.

At skrive sig selv ind i en historie, en sammenhæng.

Forventningen til hvad arbejdet er.

At arbejde i hjemmet. Hjemmet som arbejdsplads. Omsorgsarbejdet. Omsorg for arbejdet.

At gøre arbejdet til sit, at gøre arbejdet vigtigt. Og for sig selv være vigtig, vigtig i et rum, at udfylde et rum, at være.

NIENDE BEGYNDELSE

Kære

Intet i verden minder mig mere om at skrive end at vaske tøj. Bevidstheden samler sig i en lignende form. Jeg gør det, når de andre sover. Der er en behagelig ensomhed. Jeg tænker på alle de kvinder, der har stået her før mig og udført disse bevægelser. For hver gang jeg har løftet tøjet fra kurven og op mod snoren, mærker jeg disse kvinder, gennem mange hundrede år, videreføre deres historie i mig. Jeg gennemstrømmes af tid. Jeg kan mærke deres humør. Dette indre sted, som man forrykkes til af arbejdet, og hvor ingen følger dig. Og jeg oplever, hvordan jeg, her, ved tørresnoren, usynliggøres for verden, men tydeliggøres for mig selv.

Enhver har sit eget system, rækkefølgen og mønstrene, hvordan det ophænges og lægges sammen. Når tøjet er tørret, tager jeg altid først barnets, siden mandens og til sidst mit eget ned fra snoren. Jeg skal altid lægge det sammen med det samme, jeg kan ikke udstå, at det bliver krøllet. Det er en af grundene til, at jeg forsøger at undgå, at min mand vasker vores tøj. Det bliver altid forkert, og han lader vrangen være vendt ud, inden han lægger det tilbage i vasketøjsposen.

Jeg efterlader dig her mine papirer i håb om, at du ville finde orden, hvor jeg ikke kunne.

Din

ANNA

Följande texter om arbete skiljer sig åt, de är skrivna av arbetare, om arbetare, de sträcker sig från 1600-talet till 1970-talet men de har en gemensam beröringspunkt. Disciplin.

Gennem historien har kravet om disciplin ændret sig. I middelalderen var arbejderen i højere grad et menneske og en krop, en magisk krop (som Silvia Federici beskriver det i *Caliban and the Witch*), en krop med behov, med svagheder, fejl og skrøbelighed. Men med industrialiseringen sker der et skift: kroppen skal blive maskine. Der er ikke plads til de kropslige behov, til følsomhed, til ufuldkommenhed eller frihed.

Den magiske kroppen måtte utrotas för att den arbetande kroppen ska kunna skapas. I ett utdrag av *Caliban and the Witch* skriver Silvia Federici om utplånandet av magi hos småbrukare och bönder som en nödvändighet för att den disciplinerade arbetaren skulle kunna framträda under 1600-talets begynnande kapitalism.

Mennesket mekaniseres og dets kreative udfoldelse stivner. Ligesom Silvia Federici arbejder den britiske forfatter, kunstner og samfundsreformatør, John Ruskin (1819-1900) med Middelalderen som en form for glansperiode, hvor der var plads til at mennesket og arbejderen kunne udfolde sig kreativt og alligevel tog del af et kollektivt projekt, hvilket står i kontrast til industrialiseringens arbejder, den ufri, utænkende automaton.

I *Kunsten og arbejderen* (1853) blotlægger Ruskin udviklingen i forholdet mellem arbejder og disciplin ved at sammenligne med det med arkitekturens historiske udviklingskurve. I det gamle Grækenland, hos Assyrerne og Ægypterne er arbejderen underlagt en leder og skal udføre arbejdet til fuldkommenhed. Det er den samme rolle som arbejderen i industrialiseringens tidsalder er underkastet. I Middelalderen ser det anderledes ud, ifølge Ruskin. Her er der plads til at skabe mere ambitiøs arkitektur og at bruge sin kreativitet, men arkitekturen bliver da også mere ufuldkommen. Men netop ufuldkommenheden idealiserer han, det værdigste er det, der påtager sig sin egen uværdighed, men alligevel stræber mod at kreere nye og "højere" arkitektoniske udtryk. Der er plads til fejl, til den menneskelige skrøbelige natur og til de svage evner – den kristne i middelalderen er ikke hæmmet af sine mangler, men udfører sit arbejde så godt han kan, og blot ved at påtage sig sin menneskelighed med alle de fejl og mangler, der hører til, men alligevel stræbe efter at

skabe noget højere og smukkere, er arbejderen prisgivet. At tillade arbejderen hans menneskelighed og ufejlbarlighed er også at skabe mulighed for åndelig vækst. I industrialiseringen udfører arbejderen derimod kun ringere arbejde med ringere produkter - men gør det til gengæld til fuldkommenhed. Dog er de stagneret åndeligt, de er maskiner.

Lean Nielsen's *ballader om vold og ømhed* fra 1976 består af episke prosadigte. Han skriver om sit 14 – 17 år, som udspillede sig forskellige steder i Danmark mellem år 1949- og 52. Hvert digt er bygget op omkring en ansættelse, et skoleophold eller et ophold på et ungdomshjem og har titler som *landvæsenselev*, *ungdomshjemmet "bustrup"* og *fabrikken i ryesgade*.

I *landvæsenselev* møder vi et udsat og ungt jeg med en særlig følsomhed og søgen efter intimitet. Noget som står i direkte modsætning til det magthierarki og den vold, som er indlejret i arbejdet.

Når jeget bliver glad for at gå ture med sin chef forpagterens og hans kones hund, så lader han hunden løbe frit, og den stikker af flere gange. Så skal forpagteren afsted i sin bil og hente hunden. Anden gang det sker, skyder han hunden for øjnene af jeget; et udtryk for arbejdsgiverens forsøg på at disciplinere og straffe jeget.

Men det leder bare til at jeget: "så gik (...) rundt alene tegnede fjorden / prøvede at tegne æbletoft med farvestifter / rodede op i myretuer for at blive vis" og efter lidt tid beslutter han sig for at sige op.

Affødder diciplin en et begær? Hvis ja, er det så muligt at sammenligne begæret med magien?

Frontispiece to the first edition of Christopher Marlowe's *DOCTOR FAUSTUS* (1604), picturing the magician conjuring the Devil from the protected space of his magical circle.

was in "sympathetic" relation with the rest. In this perspective, where nature was viewed as a universe of signs and signatures, marking invisible affinities that had to be deciphered (Foucault 1970: 26–27), every element — herbs, plants, metals, and most of all the human body — hid virtues and powers peculiar to it. Thus, a variety of practices were designed to appropriate the secrets of nature and bend its powers to the human will. From palmistry to divination, from the use of charms to sympathetic healing, magic opened a vast number of possibilities. There was magic designed to win card games, to play unknown instruments, to become invisible, to win somebody's love, to gain immunity in war, to make children sleep (Thomas 1971; Wilson 2000).

Eradicating these practices was a necessary condition for the capitalist rationalization of work, since magic appeared as an illicit form of power and an instrument *to obtain what one wanted without work*, that is, a refusal of work in action. "Magic kills industry," lamented Francis Bacon, admitting that nothing repelled him so much as the assumption that one could obtain results with a few idle expedients, rather than with the sweat of one's brow (Bacon 1870: 381).

Magic, moreover, rested upon a qualitative conception of space and time that precluded a regularization of the labor process. How could the new entrepreneurs impose regular work patterns on a proletariat anchored in the belief that there are lucky and unlucky days, that is, days on which one can travel and others on which one should not move from home, days on which to marry and others on which every enterprise should be cautiously avoided? Equally incompatible with the capitalist work-discipline was a conception of the cosmos that attributed special powers to the individual: the magnetic look, the power to make oneself invisible, to leave one's body, to chain the will of others by magical incantations.

It would not be fruitful to investigate whether these powers were real or imaginary. It can be said that all precapitalist societies have believed in them and, in recent times, we have witnessed a reevaluation of practices that, at the time we refer to, would have been condemned as witchcraft. Let us mention the growing interest in parapsychology

and biofeedback practices that are increasingly applied even by mainstream medicine. The revival of magical beliefs is possible today because it no longer represents a social threat. The mechanization of the body is so constitutive of the individual that, at least in industrialized countries, giving space to the belief in occult forces does not jeopardize the regularity of social behavior. Astrology too can be allowed to return, with the certainty that even the most devoted consumer of astral charts will automatically consult the watch before going to work.

However, this was not an option for the 17th-century ruling class which, in this initial and experimental phase of capitalist development, had not yet achieved the social control necessary to neutralize the practice of magic, nor could they functionally integrate magic into the organization of social life. From their viewpoint it hardly mattered whether the powers that people claimed to have, or aspired to have, were real or not, for the very existence of magical beliefs was a source of social insubordination.

Take, for example, the widespread belief in the possibility of finding hidden treasures by the help of magical charms (Thomas 1971: 234–37). This was certainly an impediment to the institution of a rigorous and spontaneously accepted work-discipline. Equally threatening was the use that the lower classes made of *prophecies*, which, particularly during the English Civil War (as already in the Middle Ages), served to formulate a program of struggle (Elton 1972: 142ff). Prophecies are not simply the expression of a fatalistic resignation. Historically they have been a means by which the "poor" have externalized their desires, given legitimacy to their plans, and have been spurred to action. Hobbes recognized this when he warned that "There is nothing that... so well directs men in their deliberations, as the foresight of the sequels of their actions; prophecy being many times the principal cause of the events foretold" (Hobbes, "Behemoth," *Works* 17: 399).

But regardless of the dangers which magic posed, the bourgeoisie had to combat its power because it undermined the principle of individual responsibility, as magic placed the determinants of social action in the realm of the stars, out of their reach and control. Thus, in the rationalization of space and time that characterized the philosophical speculation of the 16th and 17th centuries, prophecy was replaced with the *calculation of probabilities* whose advantage, from a capitalist viewpoint, is that here the future can be anticipated only insofar as the regularity and immutability of the system is assumed; that is, only insofar as it is assumed that the future will be like the past, and no major change, no revolution, will upset the coordinates of individual decision-making. Similarly, the bourgeoisie had to combat the assumption that it is possible to be in two places at the same time, for the *fixation of the body in space and time*, that is, the *individual's spatio-temporal identification*, is an essential condition for the regularity of the work-process.¹⁷

The incompatibility of magic with the capitalist work-discipline and the requirement of social control is one of the reasons why a campaign of terror was launched against it by the state — a terror applauded without reservations by many who are presently considered among the founders of scientific rationalism: Jean Bodin, Merseme, the mechanical philosopher and member of the Royal Society Richard Boyle, and Newton's teacher, Isaac Barrow.¹⁸ Even the materialist Hobbes, while keeping his distance, gave his approval. "As for witches," he wrote, "I think not that their witchcraft is any real power; but yet that they are justly punished, for the false belief they have that they can do such mischief, joined with their purpose to do it if they can" (*Leviathan* 1963: 67). He added

John Ruskin: Kunsten og arbejderen

Uddrag af "On the Nature of Gothic Architecture" fra andet bind af *Stones of Venice*, Smith, Elder & Co, London 1953. Dansk udgave Gads Forlag, København 1917. Oversat af Lily Gad.

Introduktion

John Ruskin (1819-1900) var britisk forfatter, kunstner og samfundsreformsforfatter, hvis kunst- og kulturkritiske skrifter øvede stor indflydelse på både kunstopfattelsen og formningen af den engelske arbejderbevægelse fra midten af 1800-tallet og frem til Første Verdenskrig. Navnlig fik hans idéer betydning for dannelsen af Arts & Crafts-bevægelsen. Ruskin tilhørte sammen med venen og kollegaen William Morris gruppen af reformistiske kunstnere, designere og arkitekter i England, som stillede sig kritiske over for industrialiseringens epoke og den måde, hvorpå mennesket blev fremmedgjort fra arbejdet, fordi dette er blevet mekaniseret. Gotikken så de som en glansperiode i europæisk kultur, hvor arbejderen kunne udfolde sig kreativt og alligevel tog del i et kollektivt projekt. "Kunsten og arbejderen" (engelsk: "On the Nature of the Gothic"), hvorfra udsnittet er taget, blev et uhyre betydningsfuldt skrift – første gang publiceret som et kapitel i bogen *The Stones of Venice* fra 1853, men siden udgivet som selvstændigt bog.

MB

Hvis man betragter barskheden i den gotiske arkitektur, når den blot opfattes som udtryk for dens oprindelse i de nordiske lande, som et på visse måder ædelt karaktertræk, vil denne ædelhed blive så meget større, når man betragter barskheden som udtryk ikke for klimaet men for et religiøst princip.

I et tidligere arbejde har jeg talt om, at man kunde dele arkitektoniske ornamenter i tre systemer.

1. *Slaviske ornamenter*, hvor den jævne arbejders udførelse og evner fuldstændig er beherskede af lederens intelligens.
2. *Naturlige ornamenter*, hvor den jævne arbejders udførelse og evner til en viss grad får ret til selvstændigt initiativ og hvor han selv har en vilje, men dog samtidig indrømmer sin underlegenhed og villigt bøjer sig for den større begavelse.
3. *Revolutionære ornamenter*, hvor overhovedet intet i udførelsen overlades til en underordnet.

Jeg må forklare disse tre grupper karakter noget mere udførligt. Den slaviske ornamentering finder vi hovedsagelig i Grækenlands, Ninives og Ægyptens skoler. Men deres slaviskhed er af ulige art. Den græske håndværksmester stod langt over den assyriske og ægyptiske både i kundskaber og i evner. Hverken han eller den, han arbejdede for, kunde tåle det ufuldkomne på noget område, og derfor var de ornamenter, som han

forlangte, at hans underordnede skulde udføre, sammensat af rent geometriske former, – cirkler, bladribber og fuldstændig symmetrisk løvværk, – som kunde udføres med absolut nøjagtighed med passer og lineal, og som på sin vis kunde blive lige så fuldkomne som hans eget forbillede.

Den assyriske og ægyptiske håndværksmester derimod kendte ikke så meget til nøjagtighed på noget område, og overlod roligt figurskulpturen til de jævne arbejdere. Men samtidigt sænkede han behandlingsmåden ned til et gennemsnitsniveau, som enhver kunde nå, og lod så arbejderen øve sig under så streng disciplin, at det var udelukket, han ikke kunde holde sig på det fastsatte niveau.

Grækeren gav ikke sine arbejdere et arbejde, som de ikke fuldt ud kunde udføre. Assyren gav dem et arbejde, som de kun kunde udføre ufuldkomment, men samtidig satte han en lovlig grænse for denne ufuldkommenhed. Arbejderen var i begge tilfælde slave.¹

Men i det middelalderlige, eller specielt kristne, ornamenterings-system er dette slaveri fuldstændig ophævet. Thi kristendommen har forstået at anerkende i det små, såvelsom i det store, den enkelte sjæls individuelle værdi. Og den anerkender ikke blot dens værdi, den tilstår dens ufuldkommenhed, ved kun at regne den værdig, der indrømmer sin uværdighed.

Den indrømmelse af svage evner og skrøbelig natur, som grækeren og assyren følte så uendelig pinlig, og som de så vidt mulig undgik, denne indrømmelse gør den kristne hver dag og time, idet han tænker på denne kendsgerning uden frygt, fordi den tilsidst fører ind til Guds større herlighed. Derfor blir kristendommens formaning til hver den, som den bruger i sin tjeneste: gør, hvad du kan, og tilstå åbent, hvad du ikke kan; lad ikke dit arbejde hæmmes af frygt for misgreb, og lad ikke din tilståelse forstumme af frygt for skam.

Og dette er måske det mest beundringsværdige ved de gotiske skolars arkitektur, at de på denne måde tager imod de jævne mænds arbejde og af brudstykker, der er så ufuldkomne og viser denne ufuldkommenhed i hver linje, overbærende rejser et stolt og udadleligt hele.

Men den moderne engelske bevidsthed har tilfælles med den græske, at den indtrængende ønsker at få alle ting så fuldendte eller korrekte, som de efter deres natur og art kan blive. Dette er abstrakt set et godt karaktertræk, men det må ikke få os til at glemme disse tings relative værdi, så vi foretrækker fuldkommenheden i de ringere ting for ufuldkommenheden i de højere. Thi således glemmer vi, at dømt efter den målestok er alle umælende dyr at foretrække for mennesker, fordi de er

¹ Det tredje system er renæssansens. Her blir de underordnede detaljer det vigtigste, idet der kræves, at hver enkelt arbejder skal udføre sin lille del med lige så stor dygtighed og forstand som den, mesteren for kompositionen er i besiddelse af. Og i forsøget på at udstyre ham med denne evne og viden, blir hans egne oprindelige evner undertrykt, og hele bygningen blir en kedelig udstilling af åndsløs uddannelse.

mere fuldkomne i deres virken og væsen; men dog blir de altid regnet for ringere. Og det samme gælder det menneskelige arbejde: det, som i sin art er mest fuldkomment, er altid ringere end det, der netop i følge sin natur snarere er udsat for fejl og brist. For jo finere arten er, des tydeligere vil manglerne være, og det gælder nu engang i denne verden, at de bedste ting sjældent ses i deres bedste form. Det vilde græs gror godt og kraftigt år efter år; men hveden er på grund af sin ædlere natur udsat for den hårde brand.

Mens vi derfor i alt hvad vi ser og gør, bør stræbe efter at nå det fuldkomne, bør vi ikke sætte den ringere ting i dens begrænsede fuldendthed over den ædlere ting i dens mægtige fremadstræben. Vi bør ikke vurdere glat nøjagtighed højere end sønderbrudt majestæt, ikke foretrække tarvelig sejr for ærefuldt nederlag, ikke sænke vore fordringer men sørge for, at vi helt ud kan nyde tilfredsheden ved det gode resultat.

Men fremfor alt bør vi i vor omgang med andre mennesker passe på, at vi ikke ved strenge krav eller snæver forsigtighed hindrer forsøg, som måske ellers kunde have ført til smukke resultater, og endnu mere bør vi vogte os for at tilbageholde vor beundring for det store og smukke, selv om det er blandet med grove fejl.

Hvor udannet eller simpel den mand end er, som vi bruger som håndværker, vil der dog altid i hans arbejde og i hans natur være nogle evner til bedre ting; lidt treven fantasi, lidt stivnet følelsesliv og famlende tænkeevne er der, selv i værste fald, – og oftest er det *vor* skyld, at disse evner er trevne og stivnede.

Men de kan ikke blive stærkere og bedre, med mindre vi finder os i deres svaghed og priser og ærer dem i deres ufuldkommenhed fremfor den bedste og mest fuldkomne mekaniske færdighed.

Netop dette er det vi bør gøre med alle vore arbejdere. Vi må anspore deres *tænkeevne* og søge at udnytte den, hvad vi så end måtte tabe derved, hvilke fejl og mangler vi end måtte tage med i købet. For det bedste, der er i dem, kan kun åbenbare sig tillige med mange fejl.

Prøv på at gøre dig dette klart: du kan lære en mand at tegne en lige linje og skære den, at slå en kurve og gravere den, at kopiere og gravere et hvilket som helst antal givne linjer og former med beundringsværdig hast og fuldkommen præcision, og du vil finde, at hans arbejde er fuldendt i sin art. Men hvis du beder ham tænke over disse former og prøve, om han ikke selv kan finde på nogle bedre, så standser han, hans arbejde blir tøvende, han tænker, og der er ni chancer af ti for, at han tænker galt, ni chancer af ti for, at han fejler første gang, han tager fat på sit arbejde som tænkende væsen. Men trods alt har du gjort ham til en mand. Før var han kun en maskine, et levende stykke værktøj.

Og husk, at du står over for et absolut valg i denne sag. Du må enten gøre denne skabning til et værktøj eller til et menneske. Man kan ikke gøre begge dele. Mennesket er ikke skabt sådan, at det kan arbejde med et værktøjs nøjagtighed og være præcist og fuldkomment i alle handlinger. Hvis man kun forlanger nøjagtighed af ham og vil, at hans fingre skal måle grader som et tandhjul og hans arme tegne cirkler som en passer, så må man tage det menneskelige fra ham. Al hans åndsevne og energi må da

bruges til at omskabe ham selv til hjul og passer. Al hans opmærksomhed og styrke må bruges til at udrette denne simple gerning. Sjælens øje må bøje sig mod fingerspid- sen og sjælens styrke må udfylde alle de usynlige nerver, der leder den, ti timer om dagen, for at den ikke skal svigte i dens stålsatte præcision. Og således udtæres sjæl og blik, og hele det menneskelige væsen går til spilde til sidst – en bunke savsmuld, hvad angår dets intellektuelle arbejde i denne verden –, kun hjertet reddes, fordi det ikke kan omsættes i tandhjul og passer men efter de ti timers forløb vil udfolde sig i hjemmets menneskelige fred.

Hvis du på den anden side vil gøre arbejderen til et menneske, kan du ikke gøre ham til et værktøj. Lad ham blot begynde at tænke og sanse selv, lad ham prøve at gøre noget, som har værdi, og med det samme har han mistet den maskinmæssige præcision. Al hans plumphed kommer frem, hans træghed, hans udygtighed; dumhed på dumhed, fejl på fejl, tvivl efter tvivl. Men vi ser også al hans storhed, og vi forstår den først, når vi ser skyerne samles omkring ham. Og hvad enten skyerne er lyse eller mørke, vil forklarelsen gå for sig bag dem og i dem.

Og nu beder jeg dig, læser, se dig om i dit engelske værelse, som du så ofte har været stolt af, fordi arbejdet i det er udført godt og solidt og udsmykningen er så fuldendt. Undersøg endnu engang alle disse akkurate forsiringer og fine politurer og fejlfri sammenføjninger i det prøvede træ og hærdede stål. Hvor ofte har du ikke frydet dig over dem og tænkt, hvor stort England var, at dets mindste arbejde blev udført så fortræffeligt. Ak, dybest set, er denne fuldkommenhed tegn på et i England herskende slaveri, tusind gange mere bittert og nedværdigende end det, der findes i det hjemsogte Afrika eller det helotiske Grækenland!

Mennesker kan prygles, lænkes, pines, spændes i åg som kvæg, slæes ned som sommerfluer og dog i en viss forstand, i bedste forstand, vedblive at være frie. Men at dræbe sjælen i dem, at ødelægge og dræbe de spæde spirer af menneskelig fornuft i dem, at gøre deres legemer – som engang, når ormenes gerning er gjort, skal se Gud – til læderremme, hvormed maskinhjulene drives, *det* er i sandhed at drive slaveri. Og der vilde måske være mere frihed i England, selv om menneskeliv ofredes på lordernes bud, og selv om de forpinte husmænds blod dryppede ned i markernes plovfurer, end der er nu, da mængdernes liv ødes som næring for fabrikernes bål og deres styrke daglig spildes for at gøre et væv fint eller for at skabe en linjes nøjagtighed.

Men gå så, på den anden side, endnu engang hen og betragt den gamle domkirkes facade. Så ofte har du smilet af de gamle billedskæreres naive fantasi, men undersøg endnu engang disse hæslige trolde og uformelige uhyrer og barske statuer, anatomi- løse og stive, og gør ikke nar af dem, for de fortæller om liv og frihed hos hver eneste arbejder, som huggede i sten, en frihed i tanke og et værd som menneske, som ingen lov, intet privilegium, ingen medlidenhed kan sikre dem, men som det må være hele det moderne Europas første mål at genvinde for sine børn.

Tro ikke, at jeg ikke veed, hvad jeg siger, eller at jeg overdriver. Det er virkelig denne arbejderens nedværdigelse til en maskine, som mere end nogen anden af vor tids ulyk- ker overalt fører folkenes masse ind i en forgæves, splittende og ødelæggende kamp for

141

en frihed, hvis art de end ikke selv kan gøre sig klart. Deres stadige råb mod rigdom og mod rang er ikke fremtvunget af sultens nød eller af ydmyget stolthed. Begge dele gør meget dertil og har altid gjort det; men endnu aldrig er samfundet blevet rystet i sin grundvold som i vore dage. Og det er ikke fordi arbejderne ikke får mad nok, men fordi de ikke finder glæde i det arbejde, ved hvilket de tjener deres brød, og derfor ser hen imod rigdom som den eneste kilde til glæde. Det er ikke fordi arbejderne lider under overklassens foragt, men fordi de ikke kan tåle deres egen, for de føler, at det arbejde, som de blir dømt til, i virkeligheden er nedværdigende og gør dem ringere som mennesker.

Aldrig har overklassen haft så megen sympati med arbejderne eller vist dem så megen gavmildhed som i vore dage, og dog er den aldrig blevet hadet så meget af dem. Thi i gamle dage var adskillelsen mellem rig og fattig blot en skillevæg, som loven havde rejst; nu er den en virkelig forskel i moralsk anseelse, en afgrund mellem de øvre og nedre lag af menneskeheden, og fra dens bund stiger forpestede dampe op.

Jeg ved ikke, om den dag nogensinde vil komme, da man forstår, hvad sand frihed vil sige, og da menneskene vil indse, at det at lyde en anden mand, arbejde for ham og ære ham eller hans stilling, det er ikke slaveri. Det er ofte den bedste slags frihed – frihed for bekymring. Den mand, som kan sige til den ene: gå, og han går, og til den anden: kom, og han kommer, har i de fleste tilfælde mere følelse af tvang og vanskeligheder end den mand, som lystre ham. Den enes bevægelse hæmmes af skulderens byrde, den andens af læbernes tøjler; byrden kan ikke mindskes på nogen måde, men tøjlen behøver ikke at genere os, hvis vi ikke raser imod den. At ære en anden, at stille sig selv og sit liv til hans disposition, er ikke slaveri; ja det er ofte den bedste stilling, en mand kan have i denne verden. Ganske vist er der en form for ærbødighed som er slavisk, det vil sige urimelig og selvisk, men der er også en ædel ærbødighed, som er fornuftig og kærlig. Og aldrig er en mand så fin og nobel, som når han på denne vis er ærbødig, ja, selv når følelsen overskrider fornuftens grænser virker den løftende, når den udspringer af kærlighed.

Hvem har i grunden mest af trællens natur i sig, – den irske bonde, som fornylig lå på lur efter sin herre med geværmundingen stukket gennem det itubrudte gærde, eller hin gamle skotske tjener, som for to hundrede år siden ved Inverkeithing ofrede sit eget og sine syv sønners liv for sin herre, og som alt eftersom en faldt kaldte hans bror i døden: "Endnu en for Hektor"?²

Til alle tider og i alle lande har mennesker vist hinanden ærbødighed og ofret sig for hinanden, ikke blot uden klage men med glæde. Og sult og nød, og kamp og alt ondt, og skam og vanære er villigt blevet tålt, når det gjaldt herrer og konger, – for alle

² Hentyder til en episode under slaget ved Inverkeithing 20. juli 1650, som er genfortalt i Walthers Scotts forord til "Fair Maid of Perth". Under kampen mellem Oliver Cromwells tropper og en del royalister anførte af Sir Hector Maclean of Duart ofrede en skotsk bonde sig selv og syv sønner under råbet: "Another for Hector!"

disse hjærtets ofre adlede de mænd, der gav, såvel som de, der modtog, og naturen tilskyndede ofret, og Gud belønnede det.

Men at mennesket uden tak eller løn skal føle alt åndeligt liv svinde bort, se hele sin tilværelse synke ned i et ukendt svælg, regnes med til en bunke maskiner, tælles og vejes som hjul og hammerslag, – det vil naturen ikke tilskynde, det vil Gud ikke velsigne, og det vil menneskeslægten ikke længe være i stand til at tåle.

Vi har i den senere tid nøje studeret og forbedret civilisationens store opfindelse: arbejdets deling. Men vi giver den et falsk navn. Det er i virkeligheden ikke arbejdet, som deles, men arbejderne, – de deles til udsnit af mennesker, brydes til små stykker og stumper af liv, så at hele den smule intelligens, der er tilbage i et menneske, ikke er tilstrækkeligt til at lave en knappenål eller en synål, men opbruges til at lave hovedet på knappenålen eller øjet på synålen.

Nu er det ganske vist både godt og ønskeligt, at der laves så mange nåle som muligt om dagen; men hvis vi blot kunde se, hvad det er for krystalklart sand, der bruges til at file spidserne med, – menneskesjælens sand, der må forstørres mange gange, før man kan skelne det, – så vilde vi forstå, hvad der samtidig tabes.

Og det mægtige råb, der løfter sig fra alle vore fabriksbyer, højere end skorstenenes fløjten, skyldes i virkeligheden dette, at der dér skabes alt muligt andet, kun ikke mennesker. Vi bleger lærred og hærder stål og renser sukker og former krukker, men det falder os aldrig ind, at det vilde være fordelagtigt, om vi oplivede, styrkede, forædlede eller skabte en eneste levende sjæl.

Al den ondskab, som masserne tilskyndes til af dette råb, kan kun bekæmpes på een måde; – ikke ved at undervise dem eller præke for dem, for at undervise dem vil blot sige at vise dem deres elendighed, og at præke for dem, uden at gøre andet end at præke, er at håne dem. Den kan kun bekæmpes ved en rigtig forståelse hos *alle* klasser af hvilket arbejde, der er godt for menneskene, løfter dem og gør dem lykkelige; ved en afgjort vilje til at give afkald på den slags luksus, skønhed eller billighed, der kun kan opnåes ved arbejdernes nedværdigelse, og ved en lige så afgjort vilje til at bruge de produkter, der fremkommer ved sundt og forædlende arbejde.

Hvordan, vil man spørge, skal vi kunne udskille disse produkter og regulere denne efterspørgsel? Med lethed, nemlig ved at iagttage tre almindelige og simple regler:

1. Aldrig opmuntre fabrikationen af en vare, som ikke er absolut nødvendig, når der til frembringelsen ikke kræves nogen opfindsomhed.
2. Aldrig forlange en absolut fuldendthed for dens egen skyld, men kun når det gælder et eller andet praktisk og værdifuldt formål.
3. Aldrig opmuntre efterligning eller kopiering af nogensomhelst art, undtagen når det gælder at bevare erindringen om store værker.

Den anden af disse regler er den eneste, som umiddelbart fremgår af de ovenanførte betragtninger; men jeg skal kort forklare meningen og rækkevidden også af den første regel, idet jeg venter til en anden gang med at vise den tredje regels gyldighed. Aldrig opmuntre fabrikationen af en vare, som ikke er absolut nødvendig, når der til frembringelsen ikke kræves nogen opfindsomhed.

Et eksempel. Glasperler er absolut unødvendige, og til fabrikationen af dem kræves der hverken tanke eller opfindsomhed. De laves ved at man først trækker glasset ud i stænger, som man med hånden klipper i stykker af en perles størrelse, og disse stykker bliver så formet i ilden. De mænd, der klipper stængerne i stykker, sidder ved dette arbejde hele dagen, deres hænder sitrer i en evig og absolut regelmæssig bevægelse og perlerne falder fra deres hænder som hagl. Hverken de eller de mænd, som strækker glasset ud i stænger, eller de, som smelter perlerne, har ringeste brug for een eneste menneskelig evne eller færdighed. Og derfor er hver eneste ung dame, som køber glasperler, medskyldig i slaveriet, – i et slaveri, som er meget mere grusomt end det, som vi så længe har stræbt at bekæmpe.

Men glasperler og glasskåle *kan* gøres til genstand for den herligste opfindsomhed, og hvis vi køber disse og betaler for opfindsomheden, det vil sige for den smukke form eller farve eller tegning og ikke blot for den glatte udførelse, gør vi menneskeheden noget godt.

landvæsenselev

mols er meget smukt og bakket og dufter godt
jorden er tyk og fed og jeg blev landvæsenselev
hos en høj mager forpagter og hans kone på en gård

der

køerne var varme og rolige og vi malkede dem
med maskiner tidligt om morgenen

jeg kørte møg på møddingen harvede og meget andet
men konen syntes hurtigt jeg åd for meget

og manden syntes jeg arbejdede godt nok

men at jeg ligesom hele tiden virkede uinteressert
i mit kammer havde jeg en jernseng der knirkede meget

og da jeg følte mig ensom og angst inden jeg sku sove
sad jeg altid op i sengen og vippede frem og tilbage

en halv time en time mens jeg tænkte på dem hjemme
på jesus på demoner helvede eller på piger jeg havde

elsket hjemme i gaden

de kunne høre sengen knirke

og konen sagde så til mig en dag at jeg ornanerede

for meget

der var to heste på gården en stor rolig jysk og en

ålborg

der var mindre rolig og som altid lod den jyske trække

når vi arbejdede

jeg blev gal på den begyndte at smide jordklumper
og sten på den mens jeg skældte den ud

så trak den en tid lige så meget som den jyske

men den ville aldrig trække lige så meget som den
jyske

om aftrerne striglede jeg dem begge to
men jeg kunne godt mærke at alborgeren ikke kunne

lide mig

og en dag fandt forpagteren ud af
at jeg skulle køre mælkejungler ned til vejen

med den

det var en tobjulet ladvogn der var en kilometer ned
til hovedvejen

hvor jeg skulle stille jungerne

jeg havde altid brugt den jyske til det

da jeg havde fået spændt for og stillet mig op
og vi var kommet ud på jordrejven vendte den hovedet

og så helt vildt på mig og så løb den løbsk

jeg skrældte og smældte og hev af alle kræfter

i tømnen

men jeg kunne ikke holde den vognen og jeg og jungerne
hoppede op og ned på ladet og jeg lagde mig ned

i bunden

og råbte til jesu om at standse hesten

den løb ind i en stensætning på hovedvejen

stjærten brækkede jeg og jungerne blev kastet

op i luften

og den fortsatte alene ud over markerne

jeg slap med nogle buler og en mindre skideballe da

jeg kom hjem

men jeg striglede nu kun den jyske om aftrerne.

de havde en islandsk fårehund som vagthund

en hund jeg blev meget glad for og gik mange

ture med

men jeg måtte ikke slippe den for så ville den
stikke af

og opsøge fårene på egnen og skambide dem
det havde den gjort nogle gange

jeg talte med den når vi gik rundt fodrede den

klappede den

og til sidst lod jeg den løbe frit

jeg troede ikke den ville løbe fra mig

når jeg kaldte på den kom den tilbage de første

gange

men så gjorde den kredsene om mig større og

større

og da jeg ville ha den tilbage så den på mig stod

anspændt

så på mig så ud over landet og stak af

forpagteren jog afsted i bil og fik tag i den

kilometer borte

den var ikke nået frem til fårene

fjorten dage efter prøvede den igen

jeg havde talt og talt til den om at den ikke

måtte løbe

og vi gik i lang tid over heden tæt sammen

men så pludselig satte den af med et sæt

jeg løb og løb efter den råbende den så sig ikke

tilbage

og ude af mig selv måtte jeg sige det til

forpagteren

som rasende for afsted i vognen

for at komme tilbage en time efter med hunden

der den gang var nået frem til fårene uden dog

at ha bidt

han gav mig hunden den så på mig logrede
mens han gik ind og hentede jagtgeværet
han bandt hunden til et træ midt i gården
gik ti meter tilbage og skød

hunden sprang flere meter i vejret og sprællede
med benene

han skød en gang til og hunden lå stille
så tog han hunden og bandt den op under et

tagspær

og sprættede den hvide pels af med en dolk
jeg stod så tung mens lugten af hundens kød

brede sig

så gik jeg rundt alene tegnede fjorden
prøvede at tegne æbeltuft med farvestifter

rodede op i myretuer for at blive vis

men jeg kunne ikke glemme den hund

og hesten stod ovre i stalden og hadede mig

og da konen en aften skreg og skreg mit navn

og jeg løb ind i stuen for at se hvad der skete

lå hun over knæet på forpagteren

mens han gav hende det ene slag efter det andet

i bagdelen

mens hun råbte til mig om hjælp

og han så rasende på mig

og jeg gik ind til mig selv og vippede i sengen

mens jeg tænkte jeg vil hjem

næste dag sagde jeg op men han ville beholde mig

i en uge sagde jeg op og han ville beholde mig

om lørdagen pakkede jeg min kuffert

og gik ind i køkkenet og bad om mine penge

jeg havde været der halvanden måned det sku blive
250 kroner

men han havde ikke så mange penge jeg fik 50

og lovning på at han ville sende resten hvad han

aldrig gjorde

konen ville ikke sige farvel til mig

men han sagde hjertelig farvel til mig

så cyklede jeg til århus og tog båden hjem til en

blandet velkomst.

glimt fra stedet

en aften gik jeg ned til et gadekær

der lå mellem en klynge gårde og satte mig ved

kæret

der var mange frøer aftenen var varm lilla rødlig

stille

svaler myg et råb langt væk fra

der kom en dreng og to piger hen og satte sig ikke

langt fra mig

de var helt uden fjendtlighed

vi sad i lang tid uden at tale sammen

og uden at det behøvedes vi havde det godt sammen.

her skød jeg for første og sidste gang

med et rigtigt gevær i en skytteforening

jeg lagde mig ned på maven og fyrede mod skiven

mine baller dirrede af rekyllet

men jeg fik en syver og blev rost

jeg prøvede et skud til det blev en forbier.

sømandshøjskolen i svendborg

svendborg er en dejlig by og sundet er dejligt
selv om vinteren

byen lugtede lidt af brænde og bejdsede tønder
her fik jeg lært kompassets grader
jeg fik lært splejsning af tov og wire
og på skonnerten øvelsesskibet i havnen
entrede jeg op i masten og sad på knoppen
og så ud over byen og sundet
for at prale for at vise at jeg ikke var bange
men den ældste på holdet john på 25 år
klatrede snart op og satte sig på mastetoppen

som jeg
så begyndte jeg at gå armgang i stålwiren
mellem masterne

snart gjorde han det også
john havde brede skuldre og et hårdt ansigt
smal mund mørkhåret og lidt skæve hårde øjne
han havde siddet to år i ungdomsfængsel
og han blev snart den stærkeste på skolen
og den første han slog ned var mig
i spisesalen fik jeg en dag plads ved siden
af ham

og mens vi spiste følte jeg at han blev ond
på mig
»du tar for meget fedt på brødet« sagde han
jeg svarede igen og blev bange
»du tar for meget fedt på brødet« sagde han

en gang var jeg til gymnastik i foreningen
karlene for sig pigerne for sig
men da vi skulle klæde os på efter gymnastikken
stod der adskillige mænd oppe på bænke
og så gennem revner i trævæggen ind til pigerne
de mumlede og skubbede til hinanden
»lad mig se« »jeg vil også«
»har du set karen sikke en masse kussehaar hun har«
jeg fik mast mig til et sekundkort glimt
der var mindst tyve nøgne piger
men jeg så kun en helt vidunderlig pige
der frottede sit ene lår med håndklædet
da jeg cyklede hjem
passerede hun forbi mig syngende på sin cykel
jeg turde ikke engang rigtig se på hende.

SELMA, VÄRLDSERÖVRARE

När jag var liten bodde jag,
i hela världen trodde jag,
i luften, vattnet och stenarna
solen, stjärnorna, jorden.

När jag var ung var jag likadan.
Hela vår värld var mitt fosterland
mon nog krympte den lite grand
nu fick det räcka med jorden.

När jag blev stor blev det klart för mig
att var och en tänker mest på sig
och att jag var lågavlönad tjej
bara en gäst på jorden.

O, dessa inackorderingsrum
där man fick sitta tyst och stum
ett betalande inventarium
en fånge i bur på jorden.

Åren med Karlsson gick ju an,
men lägenheten den hade han
och hellre en leva med denna man
lämnar jag denna jorden.

Så var det dags för bostadskön.
Vad har ni för yrke, ålder lön?
? Halvgammal, fattig, av kvinnligt kön.
Då finns ingen plats på jorden.

Nu har jag hamnat på ålderdomshem,
här är vi tvåhundraåtiofem
och jag känner i varenda lem
hur jag längtar till jorden.

Snart ska jag få ett eget rum,
fem fot långt och ett par tre tum.
Och då sker ett mysterium:
DÅ BLIR JAG ETT MED JORDEN!

av Marghareta Lundmark

Öppna munnen som en fågelunge

Redigerat av Astera Ebraheim, Axel Aaro, Martin Kalin, Felix Lundin och Lotta Ilona Häyrynen

Hej! Som gammal budis kan jag stan utantill och har dessutom en snabb hoj. Har funderat på att köra lite cykelbud åt Wolt / Foodora för att få motion och träning, men också för att tjäna lite extrastålar. Har några frågor till er som känner till hur det är att jobba som cykelbud på Wolt eller Foodora: Hur ofta betalas lönerna ut? Och betalas de ut som just löner med tillhörande skatt osv. (blir jag på riktigt anställd) eller betalas de ut som Uber POPs förare, dvs rakt in på kontot med ansvaret på mig att skatta för dem? Vad tjänar man i timmen/provis/bonus på Foodora / Wolt? Vilken av dem ska man köra för och varför? Fördelar/nackdelar med någon av aktörerna, sett ur ett cykelbuds synvinkel? Behöver jag någonsin visa upp mig på deras kontor? Det är väl bara starta appen och ge sig ut när det passar? Är det mer lön när man jobbar på helger?

Vill också ha svar på detta! Ingen på Foodora här?? Jo, har börjat. 70kr/h + 20kr/leverans vardagar. 75kr/order helger +12% sem. Ers. The faster, the more money you earn. Kan nog bli ok, kanske mer på helger. Skulle dock knappast råda någon att börja köra cykelbud för pengarnas skull, men för träningens skull är det helt perfekt. Har en polare som körde för Ryska i ett halvår och hade då omvandlat 10kg från fett till muskler. Så gör det för träningen, inte för pengarna!

Tack för svar! Ja, jag är mest sugen på att komma ut och röra på mig lite mer. Gör hellre det här en jagar Pokemons hehe. Hur många körningar kan du knipa på en timme? i Sthlms innerstad. Bara kört ett vardagspass hittills. Cyklade 1.2 mil och levererade 5 ordrar på 4,5h. Stod helt stilla i väntan de första 75 minutrarna. Jobbar i helgen, jag är en jäkel på att cykla snabbt. Målet är 3-4 ordrar i timman, hade varit rätt fint med uppåt 300kr/h, men det kräver att man får korta avstånd mellan avlämningarna. Det blir förstås svårt att få ihop 4 ordrar på en timme om man tvingas köra 3-4 km mellan varje gång och dessutom vänta en kvart på restaurangen för att den är seg (hände nästan på alla ordrar att jag kom till restaurangen utan att maten var klar och fick vänta 3-15 min). Fyll i formuläret på Foodora så hör de av sig, förmodligen redan i veckan.

Arbetsintervju i GBG. Mest för att se att du inte är inkompetent. De flesta som blir avisade jobbet har varit inne på att vilja köra bil eller moppe ist. för att cykla. Citat från artikeln: *Enligt fackliga måttstockar är arbetsvillkoren undermåliga. Cyklisterna på Foodora saknar kollektivavtal där den lägsta lönen, enligt ombudsmannen Tony Blomberg på Svenska Transportarbetareförbundet, är 130 kronor i timmen för ett cykelbud. Den här lönen är åt helskotta, det är att utnyttja folk. Företag som väljer bort kollektivavtal gör ju ofta det för att kunna dumpa lönerna, säger han.* Vart lite sugen på att söka jobb på foodora men efter att ha läst artikeln blir man ju lite tveksam. Tänkt att ha som lite extra cash men framförallt då jag ändå motionerar med cykel så lika väl få betalt för det. Någon som arbetar i gbg för närvarande som kan dela med sig av sina intryck av jobbet? Någon som har koll på frågan som ställdes ovan ang. Arbetstider?

Arbetstider: En normal arbetsvecka består av 10-15h varav minst 2-3h är på en helg/röddag eller fredag eftermiddag. Man måste jobba minst 10 timmar varje vecka, annars får man ansöka om ledighet via deras schemaläggningssystem. Du väljer dina egna arbetstider på det sättet att du skriver in i deras schemaläggningssystem vilka tider du inte kommer att vara tillgängliga nästkommande vecka. Vad som kan ses problematisk (särskilt för de som pendlar långa sträckor) är att du kan få ordrar fram till sista sekunden på ditt pass. Detta gör att ett pass kan "sluta" 1 timme senare än eventuellt planerat.

Mer än 20 timmar per vecka går nästan inte att få på Foodora då det är så många som vill jobba. Det finns inte oändligt mycket ordrar. Dock vill man nog itne jobba mer, då detta är extremt tröttsamt och opraktiskt som heltidsjobb... man orkar inte hålla en hög takt i mer än 20 timmar i veckan. Bump. Någon som sitter på någon form av uppdatering om lönerna..? När är lönen utbetald? Om man börjar jobba, måste man vänta tills nästa månad för att få pengarna? Vet inte om Wolt är något att sikta på, ångrade mig fort när jag märkte vilken sorts företag det är även om det inte är helt fel med lite extra fickpengar. Fick direkt dåliga vibbar av deras halvdana hemsida och oproffsiga mailsvar med smileys i, fick inte någon förvarning innan de ringde och som grädde på moset hade han som ringde ingen aning om vem jag var, var jag bor eller om jag tänkte använda mig av cykel eller bil.

(Johan Jönsson, *Efter arbetsschema*, s. 62-69)

De så kallade gästerna utgör en ofrånkomlig börda för de som jobbar. För oss. En form av döda kroppar som ska lämnas tillbaka i samma skick som när de lämnades in. Det är därför vi är där.

Vi är här för pengarna. För lönetransaktionerna till lönekontot, den tjugosjätte i varje månad. Eller den femtonde, om man jobbar som timvikarie.

Jag vet inte om det tidigare hette patientrum.

Det är en sorts patienter. Men de blir aldrig friska.

Jag går in i deras tillfälliga rum, till deras livslånga handikapp.

Ja, varje arbetspass.

Jag går från dagrummet, där teven står, till ett annat av gästrummen.

Man kan sitta till exempel i köket och dricka en kopp kaffe eller te.

Ja, det kan man.

Jag vet inte varför man inte skulle kunna det.

Därför går man till duschrummet. Man har suttit och väntat på att nån som fått laxermedel ska skita klart. Jag menar att man väntat på att avföringen ska rinna ut ur nån. Man skiter inte så att säga själv om man får laxerande preparat. De tarmfunktionerna är då inte igång.

Nej.

Avföringen måste ut. Det finns bara två öppningar för det på en människokropp, likväl som på en djurkropp.

Nödutgången är munnen.

Det är svalget. Men i den andra riktningen.

Är det ett hårt och oupplösligt stopp rektalt och i tarmarna, så kan avföringen komma ut genom munnen.

Man kräks upp.

Dels kan det spruta ut, en plötslig och våldsam uppkastning, dels kan det rinna ut långsamt. Det är de två varianter jag erfarit.

Man ser att personen har något mjukt och trögflytande i munnen, som kanske rinner ut på hakan och i mungiporna. Det kan se ut som chokladmousse, fast mörkare, svartare. Går man närmare känner man hur illa det luktar, trots att ens luktsinne sedan länge är som avslaget, bortkopplat. Då förstår man.

Och så kan det alltså komma en plötslig, sprutande uppkastning.

Ja, då har förstoppningen varat en längre tid. Så har jag förstått det. Uppkastningen är då svart.

Mörk. Ett grynigt, mörkt, trögflytande slem. Som är svårt att tvätta och skura bort. Jag har en gång blivit nerspydd av det. Jag skulle ge medicin. Hon låg i sängen, i sjukhussängen, i så kallad hjärtställning. Jag satt på sängkanten och försökte få i henne alla tabletter. Och så plötsligt kom det. Jag fick det på bröstkorgen och på mage och på ena sidan av ansiktet, över ena örat.

Jag fällde upp grinden för sängen och skyndade mig att hämta min arbetskamrat. På vägen ut spydde jag själv, i dagrummet. På golvet i dagrummet, bredvid teven.

Jag duschade. Slängde alla kläder och duschade.

Jag grät inte. Jag tänkte att det här har jag inte betalt för. Sen kunde jag inte tänka. Det var som vitt. Jag bara upprepade den där frasen i tanken, om och om igen.

Att jag inte visste vad jag skulle tänka på. Jag tänkte inte tankar kring den utvecklingsstörda. Hur det kan ha varit att ha varit så förstoppad.

Nej.

Ja.

Jaha.

Ja-a.

Det är länge sen jag kunde aktivera någon empati med sjuka och handikappade. I alla fall de sjuka och handikappade som jag jobbar med.

Jag minns inte riktigt. Men förmodligen någon gång i nitton-tjugoårsåldern, när jag jobbade som skötare inom psykiatrin, på Sidsjöns mentalsjukhus i Sundsvall.

Jag har för mig att jag var mer empatisk då.

Uttalande vid FUB (föreningen för utvecklingsstörda barn, ungdomar och vuxna) Skånes
årsmöte 4 april 2009 i Eslöv.

Uttalandet sker med anledning av utgivningen av Johan Jönssons diktsamling "Efter
arbetsschema." Tack Johan för att du slutat arbeta inom handikappomsorgen ! Du saknar
empatisk förmåga ! Den gåvan är absolut nödvändig för att utföra ett fullgott
omsorgsarbete. Enligt FUB-s uppfattning kan man säga att det finns tre sorters människor i
det här arbetet.

1. De så kallade naturbarnen som har en fulländad medfödd inlevelseförmåga.
2. De som blir duktiga om de lär sig och övar och övar.
3. De som aldrig lär sig hur de än försöker.

Kategori 3 anser vi inte vara någon ide' att lägga ner möda på. De må skaffa sig icke
människovårdande arbeten, för allas bästa. Kan de se barn och vuxna, icke fulländade
människor, endast som äckel och kreatur kan vi i FUB ej heller se det rimliga i, att
upphöja dessa inhumana människor till skyarna. Ta åt er också alla recensenter som
inte förstått att Johan Jönssons människoförakt inte är något att hylla. Med denna
totala brist på empati kan aldrig sympati väckas för låglönegrupper inom vård och
omsorg!

Som medmänniskor beklagar vi att Ni inte förstått se MÄNNISKAN bakom alla
svårigheter.

Vi hävdar envist ALLA människors rätt till ETT GOTT LIV både andligt och materiellt
oavsett funktionshinder. Välkomna ALLA i den gemenskapen !

Ett särskilt tack riktar vi till Therese Eriksson, LO-tidningen, som tagit del och förstått
att protestera mot denna förfärliga framställning av ett viktigt vårdarbete.

Aftonbladet som gett Johan Jönsson litteraturpriset 2008 borde skämmas och be om
ursäkt, för vad vi förstår har denna tidnings reportrar tagit del men ej förstått i likhet
med Göran Greide. (Expressen) Björn Gunnarsson. (Göteborgsposten) Åsa
Linderborg. (Aftonbladet) Åsa Beckman. (Dagens Nyheter) och Ingrid Elam m.fl.

När korttids-boende-personal (där Johan Jönsson arbetat 5 år) förringar frågan genom
att tala om skämt undrar vi förstås hur det står till på det boendet.

Samtliga tycks fullständigt ha glömt FN-konventionen om alla människors lika värde.

Här inkluderar vi även dem som hominerat Johans bok till Nordiska rådets
litteraturpris 2009.

*Ordf. uppdrag
Lena Thuglund
ordf. FUB Skåne*

Hej igen! Händer det att ni får dricks? Uber Eats har jag ingen aning om, får kolla med mina kollegor vad lönerna är för OnlinePizza. Kör man åt Wolt är det sällan man kommer upp över 100 kr/h på HELGER. Foodora har 110kr/h på vardagar, 130kr/h på helger, röda dagar samt efter kl 5 på fredagar. Utöver det får man 12% sem.ers. Yes, man får lönen den 27:e i varje efterföljande månad. Kan man svenska så räcker det långt för att kunna undvika Wolt. Det är företag jag generellt rekommenderar att man inte arbetar för (om man inte jobbar på kontoret/högt uppe i företaget så att säga) men som knegare absolut i högsta grad inte.

Händer sällan och när man får är det oftast mellan 10-50kr. För att summera: vill man jobba som cykelbud rekommenderar jag Foodora, det är det minst skräpiga företaget. Är man riktigt snabb på hojen kan man söka Ryska Posten men de kör heltidsanställningar. Men de vinner lönemässigt. De bjuder även på cykel samt anständiga kontor/hangout lokaler/garage. Om man inte strävar efter att bli miljonär, så tycker jag ett jobb på t ex Foodora verkar ok. Här får du betalt för att motionera. Tummen upp för det. I övrigt känns det ju lite kymigt att göra en beställning när snön/regnet öser ner, men fantastiskt bra tjänst när man är hemma och hostar ut lungorna i nån skitinfluensa. Dessutom har man i första och sista mötet med sin 'rider captain' eller chef rättare sagt blivit tydligt instruerad att inte efterfråga dricks men får man så får man. Tror det är lättare om man är söt tjej då många dricksar på utseende.

Tack för svar! Ja, om man inte gör det för pengarna så är det ett bra jobb för mig. Finns annars bra möjligheter till jobb på fredagskväll, och helger samt 25:de om man bara jobbar måndag till fredag. Skatten dock. Jobbar som bilbud, på Foodora. Fråga på. Varför ser jag inte er längre i Stockholm? I Göteborg syns Foodora cyklister överallt. Men i Stockholm nästan aldrig nuförtiden. Så om man skulle jobba 5h per dag 5 dagar i veckan och enbart göra en leverans i timmen så skulle det sluta på 9000kr före skatt. Skulle man jobba 8h per dag med samma värden på resten så skulle vi vara uppe i 14400kr före skatt... Men varför inte se det som betald träning snarare än jobb kanske är lättare att tappa de där 10-20kg mage man har om man får betalt typ 90-110kr/h för det snarare än att själv punga ut en 400kr/mån för gymmedlemskap.

Tjänar hellre 25 k i månaden och betalar mitt gymkort själv än tjänst 13-15 k och får cykla (och sen även betsla mitt gymkort ändå). Det är ett skitjobb för ungdomar som bor hos föräldrarna kan ha. De flesta cykelbuden där jag bor är ju dock 25-30+. Tror dessutom de flesta cykelbuden gör det som extraknäck... dvs betald träning.... ja varför inte tjäna nån hundring extra i timmen på att träna. som full sysselsättning är det ju precis som du skriver, ett skitjobb även om du kan sjäna en 15k på ett skitenkelt jobb om du kör det på heltid. Om man har bil, får man ersättning för drivmedel? Såg en foodora som körde moped och bröt mot en del trafikregler allt för att kunna leverera en bit mat. Hur lång tid innan de svarar? Berätta för mig. Tänker gå ut i stan och hitta nån

random att rekommendera mig. Hur långt måste man åka? Om man kör cykel då. Är det oftast långa resvägar eller anpassas det från vart man bor? Tänker om man typ bor längst ut på gröna linjen i skarpnäck om man måste ut långt på typ röda linjen mot liljeholmen eller så exempelvis.

Har funderat lite på detta. Ett ensamt jobb/osocialt. Behöver inte så mycket pengar. Klarar mig utmärkt på typ 8-9000 i månaden. Hellre mindre pengar och mer fritid om nu man inte arbetar så många timmar per vecka. Motion i arbetet så kan jag skipa det hemma som jag gör och ha mer tid över där. Tänkte jag skulle jobba några timmar extra på helgen på uber eats, men de har kötid i ett år för att få jobba. Någon annan som stått i kö länge? ser dom jävla asen nästan dagligen, värst är dom på mopeder ja, oftast blattar o indier eller vafan dom nu är, verkar inte ha mycket till trafikvett, kör hejt vilt över gator o torg mitt bland folk stirrandes på sina telefoner med gps för dom verkar inte hitta mycket utan dom, rena trafikfaran är dom... det är nog tajt med tid mat från plat a till b, o sen rusa till nästa ställe hämta maten.. fattar inte hur folk orkar sånt jobb.. kan tänka mig dom får mycket skit sen från kunder på kall o sen mat.... dom få gånger jag testat beställa har det nästan alltid kommit väldigt sen o maten redan halvkall trots jag bor rätt central.. men visst inget fel jobba med det, men kan tänka mig det blir rätt slitsamt efter nån månad eller två bara.. undrar hur hög personalomsättning dom har på några månader? jag menar får dom maten sent från stället dom ska hämta då lär dom få skit sen från den som får maten sent osv... hur kul är det för dom? följer en hel del folk som kör för uber eats/deliveroo i UK på Youtube. dem verkar tjäna betydlig bättre? 130 pund på 12 timmars pass. Måste snackat med nån skum typ. Ser bara massa indier hålla på med detta och de cyklar. Kan inte bli hög lön på det. Det stämmer nog att lönen för indierna inte blir speciellt hög men för oss andra som cyklar i en stad vi kan och inte behöver stirra på en karta under hela färden så är det helt okej timlön. Som sämst under ett pass har jag haft 136 kr/h men oftast låg jag runt 150-165 kr/h. Via appen så mäts och betygsätts en rad parametrar, jag kommer inte exakt ihåg vilka men har du högre sammantaget betyg så prioriteras du och får fler ordrar medan dom långsamma kan få åka runt och vänta på ordrar i större utsträckning.

Det krävs mycket för att behaga varenda människa. Sanningen är att det är omöjligt. Detta fick jag erfara 18 december 2019. Ett datum jag hade sett fram emot. Datumet jag skulle få presentera en ny sida av mig själv som jag har jobbat hårt för att förverkliga. Drevet och intoleransen som spred sig på Twitter och på sociala medier lämnade mig häpnadväckt och inspirerad. Inspirerad att fortsätta jobba med samma entusiasm som jag fick med bröstmjölken.

Jag växte upp i ett hem där hårt arbete var en god egenskap. Och där ingen var rädd för att skita ner händerna. Min barndom och mina ungdomsår tar sin rot i en miljö där utanförskap och arbetslöshet är vardag. Appen Workish som jag och mina kollegor har tagit fram är resultatet av en idé som en av grundarna kläckte fram för många år sedan. Idén har föds utav människor som själva har dragits med långtidsarbetslöshet, segregering och kraftigt utanförskap. I en socioekonomisk del av Sverige där så kallade arbetsmarknadsinsatser har hjälp lika lite som oförstående och inkompetenta lärare i skolan har gjort. Vi pratar om en

plats där man vet hur man snickrar ihop ett hus tillsammans med ett par polare, men kanske inte där man är så akademiskt lagd.

Med det sagt finner jag det plump och enfaldigt att kalla mitt och mina kollegors initiativ för "inhumant". Ja det må vara inhumant att jobba med hushållsnära tjänster eller hantverksarbete om man i hela sitt liv vuxit upp med privilegier. Det låter som ett opportunistiskt försök till tolkningsföreträde som jag läser det. För den som inte har haft allt serverat hela livet, blir det inte en fråga om klass när möjligheten till arbete presenterar sig. Nej det är en fråga om överlevnad. Hade det varit annorlunda så hade inte människor letat sig in i gigmarknaden i det första taget.

Jag har nu förstått att jag har blivit redskap i en politisk debatt som är endimensionell men ändå flerbottnad. Att vara blå, röd eller lila kan betyda många saker. Jag är inte smartare till att förstå att man på Cuba i kommunismens namn numer uppmuntrar mikroekonomi. Hela 13 % av Cubas befolkning är idag egna entreprenörer.

lindapira • Följ

lindapira God ton funkade inte

48 v

Gillas av **charliebernardo** och 3 184 andra

DEN 19 DECEMBER 2019

lindapira • Följ

lindapira God ton funkade inte

48 v

Gillas av **charliebernardo** och 3 184 andra

DEN 19 DECEMBER 2019

Vidare är jag heller inte klokare till att förstå att man i neokonservatiska rörelser och tankesmedjor världen över utnyttjar liberal nationalekonomisk forskning som visar att gigekonomin faktiskt fungerar. Och att man genom det hela partipolitiska systemet har gjort det så extremt att man ställer detta i kontrast till billigt populistiskt snack om integration. Och där vill jag inte vara med och leka. Tack men nej tack. Vill dom leka Linus på linjen får dom göra det själva.

Men om dom ändå vill ha fler läror att röra om i sin gryta med, så kan dom få det. Varför inte tänka grönt? Varför inte begrunda för en stund hur vi mer och mer isolerar oss, tänker på individen och konsumerar mera. När vi istället kan skapa allianser med varandra, umgås mer, skapa fler nätverk och återuppfinna det vi redan har, med hjälp av andra. Allt medan en eller två femhundringar byter händer. Istället för att bli straff-och skambelagda. Människor tjänar sitt levebröd dagligen med arbetsgivare som plockar ut sin del för att de förmedlar jobb. Sticker det i ögonen på

dom när Linda Pira vill sätta sig i chefsstolen? Jag är inte här för att svara på den frågan. Allt jag kan göra är att berätta om min färd och var jag kommer ifrån.

Min mamma jobbade på ålderdomshem. Skitiga blöjor och ensamma dödsfall präglade hennes vardag. I ett svenskt folkhem där en tredjedel av befolkningen lever i ensamhet och där kollektivet inte betyder ett smack. Hon blev alltid så ledsen av det och pratade med oss barn hur hemskt det var att se dessa gamla människor spendera sina sista dagar i ensamhet. När det i våra kulturer är raka motsatsen. Jag lovade henne på hennes dödsbädd att alltid kämpa för människans bästa. Att alltid ta med oss de värderingar som följde med henne från Colombia. Och i förorten formades jag och fick de talanger som idag har tagit mig dit jag är. Jag förstår att vissa blir rädda när en kvinna försöker bryta sig loss och förändras. Tro mig, jag har också varit rädd när förvandlingens skepnad har knackat på min dörr. Men jag

lindapira • Följ

lindapira God ton funkade inte

48 v

Gillas av **charliebernardo** och 3 184 andra

DEN 19 DECEMBER 2019

lindapira • Följ

lindapira God ton funkade inte

48 v

Gillas av **charliebernardo** och 3 184 andra

DEN 19 DECEMBER 2019

vet idag att ingen vinner på ens åsikter om förändringen man vill se i världen. Världen vinner när man blir förändringen man vill se i världen. Det är min övertygelse. Och jag lovar att hedra den dygden så länge jag lever.

Nu vill jag återgå till mitt. Och hålla de försök som har gjort att göra mig till en bricka i ett föråldrat politiskt spel som jag inte vill delta i, på en arms avstånd. Ta hand om varandra nu och njut av helgdagarna. God jul önskar Linda.

lindapira • Följ

lindapira God ton funkade inte

48 v

Gillas av **charliebernardo** och 3 184 andra

DEN 19 DECEMBER 2019

Eva Nordmark ✓
@Eva_Nordmark

...

Att smita från skatt eller lura någon att jobba för låga löner och med sämre villkor är inte hippt. [#Workish](#)

[Translate Tweet](#)

10:41 AM · Dec 18, 2019 · Twitter for iPhone

46 Retweets **13** Quote Tweets **297** Likes

Relevant people

Eva Nordmark ✓
@Eva_Nordmark

[Follow](#)

Arbetsmarknadsminister (S). Minister for Employment.

Hej och lessen för sent svar! Stämmer det att man ska ge sitt kontonummer till dem vid ansökan? Är lite nojig över det. Reporter tog jobb som cykelbud hos Foodora: *En fruktansvärd tidspress*. De mäter allt du gör, tar det 7s att svara i telefonen så är det alltför länge, om det tar 2.4 min att leverera mat till kunden så är det alltför lång tid. Fick en ide att börja jobba som bilbud när det är jobbigt väder, typ om det är regnigt/snö i flera veckor. Måste man jobba minst antal pass per vecka?

Jag har redan en heltidsanställning men tycker jag tjänar för lite (endast ca 33 000 sek före skatt). Tänkte jag skulle få lite extrainkomst eftersom jag ändå känner att jag kan arbeta kanske 2-3 timmar extra per dag plus lite på helgen. Är det nån som vet hur mycket jag kommer kunna tjäna på detta? Jag tänker att jag kommer arbeta mellan kl 17-20 vardagar. Jag ser många indier cykla runt för foodora och dylikt, dom jobbar för varenda öre, dom är glada om dom får 100 kr för besväret. Tror man kan suga balle och tjäna mer än på foodora. Stå i garderoben på en krog i stället det gjorde jag.

Står att timlönen på foodora är 110 kr, hur går det ihop om man bara lyckas leverera 2-3 i timmen? Hur ska du lyckas få tiderna att gå ihop? Det är usla villkor på sådana företag och du får stå för cykel eller moped själv. Finns många bättre mer betalda extra jobb än att slava för dem. Via en bekant vars son som jobbat åt Foodora periodvis sedan start så har lönen ändrats lite samt att det (iaf förr) funnits bemanningsföretag som har haft lite varianter på lönemodell. Det senaste jag hörde var timlön runt 70-75 kr vardagar och provision på 20-30kr per leverans. På helger är det bara provision på runt timlönen på vardagar, dvs 70-75kr per leverans.

Nej ställ dig på Malmskillnadsgatan istället och öppna munnen som en fågelunge och bli matad med gammal häng balle och pung istället.... får mer för besväret. Stackars Nabil som jobbar för foodora, han fick släpa tunga lådor till rika människor så han fick diskbräck... och ingen bryr sig alla bara tittar på... Slutade med att han spotta i maten som skulle till rika Ahmed på söder... Så hur många leveranser brukar man göra per timma? Om jag lägger 3 timmar per vardag och gör i snitt 3 leveranser (lågt räknat antar jag?) per timma så blir det alltså en timlön på 130-165 kr enligt dina uppgifter. Om jag bara jobbar 3 timmar extra varje vardag utöver mitt normala jobb så blir det alltså 7800-9900 extrainkomst då? Plus att jag får gratis konditionsträning.. Och till alla som tycker jag ska ställa mig på malmskillnadsgatan och suga kuk.. jo jag skulle inte ha något emot det om jag trodde det fanns pengar att tjäna och ingen risk för hemorrojder/könssjukdomar. Jag har redan ett jobb som innebär smuts, fysiskt hårt arbete och periodvis ren förnedring.. Hejdå!

Odd Uhrbom/Sara Lidman ur "Gruvan" 1967, Strejken i Malmfälten.

Arbetarestrejken i Sundsvall

(Telegram till N. D. A.)

Sundsvall den 5 juni 1879. Strejken är nu slut. Fem ledare äro häktade. Landshöfdingen gör i dag tur kring sågverken för att höra efter, om arbetarne återgått till arbetet. Gardestrupperna återvända till Stockholm om söndag, derest inga oförutsedda omständigheter inträffa.

Enligt till morgontidningarna ingångna telegram redogöra vi här för fortsättningen af förhandlingarna på Skarpskyttelägre.

Vid sjutiden i tisdags afton började ett starkt regn, så att förhandlingarna måste flyttas från fältet till skarpskyttepaviljongen, der de sedermera fortgått hela gårdagen. I går vid niotiden tog förhöret med de strejkande arbetarne från Sunds sågverk sin början. Under tisdagen blefvo tillsammans 28 strejkare häktade och förde om bord på ångfartyget Thule. Ehuru under hela natten regn fallit, gjordes inga försök att genombryta militärkedjan. De cernerade anordnade stockeldar för att hålla sig varme. Några af dem föllo omkull af mattighet. Läkarehjelp fans imellertid att tillgå.

Omkring 400 hade hunnit förhöras under gårdagen till kl. 9 på aftonen, och endast 170 af arbetarne från Ortvikens och Hæffners sågverk återstodo. I häkte blefvo i går 3 insatte. Egarne af Mons, Kubikenborgs, Gustafsbergs och Vapelnäs sågverk återtogo de ansökningar om arbetarnes vräkning från bostäderna, som de förut inlemnad, och beviljade full amnesti, under vilkor, att de strejkande återginge till arbetet samt fortsatte det stilla och ordentligt. Från amnestien undantogos dock vissa särskildt uppgifna, som hållit uppviglande tal,

utfarit i hotelser eller deltagit i spionerandet, pressningarna, hemgången och eröfringen af svagdricksfatet vid Ortviken.

Hr Forssell, disponent för Ortvikens ångsågsaktiebolag, protesterade mot amnestien, emedan bland de amnestierade många våldfört sig på hans folk. Landshöfdingen lofvade i anledning häraf att i sällskap med Ortvikens faktorer besöka sågverken för att kunna igenkänna och anställa ransakning med sådana arbetare, hvilka låtit komma sig till lastlika handlingar, som hr Forssell öfverklagat.

Bland de häktade befinna sig en vid namn Lidvall, hvilken är angifven för att hafva våldfört sig på inspektoren vid Mons trävaruaktiebolag, och en annan med namnet Nyberg, som beskylles för att hafva anført en nattpatrull, hvilken tvungit en af Mons faktorer att, bärande en fana, följa de strejkande. De nekade till angifvelserna. Särskild ransakning med dem kommer senare att företagas. De fleste af de häktade, hvilkas antal uppgår till 36, äro vermländingar och vesterbottningar.

Skrivet om Sundsvallsstrejken vid sågverken (26 maj–4 juni, 1879) i *Nya Dagligt Allehanda*, nr. 127, torsdagen den 6 juni 1879.

Hej! Driver eget bolag med 10+ anställda och är högutbildad inom IT. Under 30 år. Du är en fördomsfull pessimist och internethatare, mig är det i alla fall inget fel på. Och ändå påstår du dig ha tid och energi att cykla omkring och dela ut post? Haha. Nej du, jag har varit i företagsbranschen alldeles för länge för att gå på den truten. Nej, jag är en realistisk affärsman som inte tror ett ord på vad ungtuppar påstår på ett anonymt internetforum. Nu har jag bara kört ett pass sedan jag började, men det är klart jag kommer kunna köra 2-3 pass i månaden för att få träning även fast jag driver ett företag.

Förstår inte hur du orkar klampa in och kommentera i tråden ens för att klanka ner på folk. Du är kanske en affärsman, men en patetisk sådan som absolut inte borde ha tid att sitta och klaga på folk under dig på ett forum. Det måste du väl ändå kunna erkänna för dig själv? Min posthistorik styrker både det ena och andra, du verkar ha tid för att kunna kolla sånt. Har sökt jobbet på Foodora. Jag jobbar som cykelinstruktör på gym och cyklar överallt så hoppas få chansen till jobbet. Tänkte köra en månad för träningen och den friska luften. Även sugen på att se hur deras algoritm som sägs ska kunna hitta den snabbaste cykelvägen fungerar... Navigering sker genom din egen navigator. Lönen skiljer sig i gbg och Stockholm tyvärr. Eller hur funkar det? Hämta väskan ladda ner appen och börja köra?

Introduktion

Vad ska du bli när du blir stor? Om det är något som fortsätter hemsöka oss när vi väl är stora är det denna fråga, osäkerheten inför arbetet. Varför arbetar vi egentligen? För vem arbetar vi? Vilka blir vi utan arbete? Finns det något arbete som inte är arbete? Vad skulle vi kunna göra istället för att arbeta?

För många är examen, yrke och karriär ett av de största målen i livet, men vad finns bortom det? Om du inte kan nå de målen? Om du inte tillåts? Om du inte vill?

Vi vill inte att ni ska vara betraktare och läsare allena, utan fortsätta samtalet bortom denna sida. Är du stor nu? Vad blev du? Kommer du bli större?

De texter som utgör detta kapitel gestaltar genom sina olika former olika osäkerheter inför arbetet i olika tider. Trotzigs "Sjukdomen" som prosaiskt skildrar verkligheten inför det fysiska arbetet och att byta arbetsplats, Rådbergs "Politiken" som med sitt mer experimentella poetiska språk sätter det offentliga rummets utmaningar tydligt framför läsaren, Hållanders "Tjänster i hemmet" som gör ett konkret poetisk nedslag i omvårdnadsarbetet och obehaget inför förlusten av samtycke, och Väyryns "Nuvemperi" som skildrar den vardagliga rädslan inför arbetslösheten som nästan kan kännas som frihet. Som introduktion till detta avsnitt står ett utdrag ur det anarkistiska kollektivet CrimethIncs essäsamling "Work" som i sin listform belyser det paradoxala i att arbeta, i hur utförandet sker på bekostnad av liknanden områden i ens egna liv.

ur CrimethInc "Work", 2011

At this moment, an employee in a grocery store is setting out genetically engineered produce rather than tending her garden;

A dishwasher is sweating over a steaming sink while unwashed dishes stack up in his kitchen;

A line cook is taking orders from strangers instead of cooking at a neighborhood barbecue;

An advertising agent is composing jingles for laundry detergent rather than playing music with his friends;

A woman is watching wealthier people's children at a daycare program rather than spending time with her own;

A child is being dropped off there instead of growing up with those who know and love him;

A student is writing a thesis about an activity that interests her instead of participating in it;

A man is masturbating with internet pornography instead of exploring his sexuality with a partner;

An activist, weary after a hard day's work, is putting on a Hollywood movie for entertainment;

And a demonstrator who has her own unique reasons to protest is carrying a sign mass-produced by a bureaucratic organization.

ur Birgitta Trotzig "Sjukdomen", 1972

Fast ett i särklass odrägligt arbete det som var priset, värre hade han inte varit med om i betorna. På något djävulskt sätt förenade det utearbetas obehag med fabriken, det torra kalkdammets fräta i näsa och hals med lerans tyngd och kyla, det drog köld från alla håll in i den halvöppna lokalen, väta och köld drog in men stendammen drogs alls inte ut, och hela tiden värkte händerna av lerkylan runt blandstaken - det var verkligen en sammansättning av många onda ting detta arbete. - Men han ville ju betala priset, vad som helst bara han kom ut ur det som var varken upp eller ner. - Och nu var han ju i ordning. - Fast han frågade sig ibland vad för en ordning: från sex till sex och den tunga sugande lermassan hela tiden - - hela tiden - - blandstaken som mittpunkten i en sugande trögt vältande tung tung ond dröm.

Men det var ju ändå en ordning. En slags.
Och den delades ju av många

ur Helene Rådberg “Politiken”, 2018

Vi sitter i de vitmålade rummen Vi tillsammans Vi söker arbete
på lasaretten vårdavdelningarna sjukhusen Vi sitter
i arbetsväntrummet Formbara kroppar vrids in i arbetskroppen
in i arbetsam in i ordets konnotationer
Feminin Anställningsbar Mjuka form Gemensam
alla som en blir vi en som alla timanställda
syskongrupporna mottagningarna småbarnsavdelningarna
vi blöder ljusa mensblodets unga varma funktionsvärme
brukarmönster i arbetets skära kretslopp Utan röst
Som planlöst tillsammans med oss vikarierande blixtrar
Sjukvården Barnomsorgen
Hemtjänsten måttlöst fram

ur Marie Hållander “Tjänster i hemmet”, 2013

”Jag tar i dig nu, Stig. Gör det ont?!”
”Aj, aj, aj, aj! Ni får inte!”
”Men snälla, Stig. Vi måste ju. Var gör det ont?”
Tystnad.
”Du måste ju bli ren, eller hur?”
Tystnad.

Du säger ingenting.
Varför säger du inget, Stig?

Din kropp är inte längre din,
den har blivit vår.
Du är som ett ting under våra händer.

Vi bestämmer när du ska äta, tvättas, sova.
När din kropp ska sitta upp eller när den ska ligga ner:

Nuvemperi *Kirkonhiiriku* ur David Väyrynsens “Marken”, 2017

Blir man uppsagd, det kan ju hända,
inte äre nån fara, man får sitta och fundera,
kan ju ändå dröja till man får annat jobb.
Man får tare sen, man ser ju vad som händer,
kan ju ändå inte gå annat än helt åt helvete.
Men börja inte ta lån, det äre sämsta,
för det drar iväg och till ingen nytta.
Man har gott om tid så nå hinner man planera,
bättre bara sitta än om man kör som vanligt,
för fort har man skulder och dom har man hela livet.
Bort med allt kرافs, på en gång!
Börja från början, med mat och värme,

inte äre så noga, bara man får näring i sig.
Sen hure smakar, inte tänker man på det.
Jo om man kanske nångång, får trycka nå rejält,
då kommere smaka, blir som extra mycket.
Vissa blir ju knäpp när dom inte få handla,
dom trorom blir glad bara dom få köpa mer,
men nå äre ju bättre och betydligt billigare
om man är nöjd med lite, så länge man klarar sig.
Har man pengar så brukar dom gå åt;
har man mindre, då får man tänka till.
Och när man tänker efter, vad äre man behöver?
Inte äre mycket och det mesta är gratis:
knalla i skogen och nojsa med hjärtat.
Nå äre bättre än pengar, vara fri och ha hälsan.